

Innowacja

**Program bazowy
z elementami metody
Marii Montessori**

pwn.pl

Zespół redagujący publikację

Małgorzata Trybuś

Elżbieta Kisielewicz

Maria Żółtak

Renata Dziwisz

Teresa Radomska

Autorki wybranych scenariuszy

Małgorzata Naskręt

Edyta Miska-Mazgajczyk

Anna Wojnowska

Justyna Demczyszak

Beata Kowalczyk

ISBN 978-83-61492-03-0

Wydawca:

pwn.pl spółka z o.o.

ul. Grabiszyńska 281

53-234 Wrocław

pwn.pl

Biuro projektu:

Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów

ul. Romana Maya 1, 61-371 Poznań

tel. +48 61 873 62 48

faks +48 61 873 62 49

e-mail: projekt@pwn-iws.pl

www.pwn-iws.pl

PUBLIKACJA BEZPŁATNA, WSPÓŁFINANSOWANA ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ
W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych	7
Główne założenia metody Marii Montessori oraz propozycje zajęć z wykorzystaniem elementów tej metody	18
Scenariusz nr 1	21
Scenariusz nr 2	26
Scenariusz nr 3	31
Scenariusz nr 4	33
Scenariusz nr 5	39
Propozycje przykładowych ćwiczeń dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	45
Program bazowy	54
Literatura	64

Oddajemy w Państwa ręce publikację, która jest zbiorem materiałów wypracowanych w ramach projektu *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, z priorytetu III. Instytucją pośredniczącą jest Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Celem projektu jest wyposażenie nauczycieli klas integracyjnych z 40 szkół podstawowych z czterech województw w wiedzę i umiejętności z zakresu metody autorstwa Marii Montessori, kinezjologii edukacyjnej, stymulacji polisensorycznej i integracji sensorycznej, tak aby mogli oni na bazie nowo zdobytej wiedzy opracować innowację pedagogiczną dopasowaną do potrzeb i możliwości swoich uczniów. W ramach projektu nauczyciele pod opieką opiekunów poszczególnych kursów przygotowywali scenariusze zajęć uwzględniające innowacyjne treści poznane na kursach i według nich prowadzili zajęcia pozalekcyjne z dziećmi.

Projekt *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* jest realizowany od grudnia 2009 do września 2012 roku i składa się z czterech etapów.

Pierwszym etapem było wyłonienie 100 nauczycieli podstawowych szkół integracyjnych pracujących w klasach I–III, którzy skorzystali ze szkolenia metodą blended-learning. Specjaliści z zakresu metod: Marii Montessori, kinezjologii edukacyjnej, stymulacji polisensorycznej i integracji sensorycznej przygotowali szkolenia warsztatowe oraz e-learningowe, dopasowane do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczącymi się w szkołach ogólnodostępnych. Najistotniejsze informacje z zakresu wybranej metody przygotowane dla potrzeb nauczycieli znajdziecie Państwo w części teoretycznej niniejszej publikacji.

Drugi etap realizacji projektu zakładał wdrażanie poznanej wiedzy do codziennej pracy z uczniami. W tym celu nauczyciele opracowali bazę scenariuszy zajęć, według których prowadzili zajęcia pozalekcyjne z dziećmi. Scenariusze były konsultowane z opiekunami poszczególnych kursów i modyfikowane w zależności od potrzeb. Uczestnicy kursów w sposób twórczy włączali elementy tych metod do pracy ze swoimi uczniami. Efektem tego są zamieszczone m.in. w tej publikacji, pomysły zaprezentowane w formie scenariuszy. Nauczyciele z 40 szkół zostali wyposażeni w niezbędne materiały i pomoce dydaktyczne wspomagające realizację scenariuszy, co przyczyniło się również do zwiększenia atrakcyjności proponowanych zajęć.

Trzeci etap polega na przygotowaniu innowacji pedagogicznej wzbogacającej proces kształcenia o elementy poznanych metod. Specjaliści z zakresu danych metod przygotowali główne założenia i cele innowacji, opracowując program bazowy, który następnie nauczyciele będą dostosowywać do potrzeb i możliwości swoich podopiecznych. Doświadczenie nabyte w trakcie realizacji zajęć pozalekcyjnych w ramach projektu ma pomóc nauczycielom w opracowaniu innowacji odpowiadającej potrzebom uczniów.

Czwarty, końcowy etap realizacji projektu przewiduje zarejestrowanie innowacji pedagogicznych oraz wypracowanie przez nauczycieli pomocy dydaktycznych przydatnych do realizacji innowacji w szkołach. Na każdym etapie realizacji projektu *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów*, nauczyciele – beneficjenci projektu mogą korzystać z wiedzy i doświadczenia opiekunów kursów.

W niniejszej publikacji znajdziecie Państwo zarówno główne założenia metody zaproponowanej nauczycielom w celu wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jak również wypracowane i sprawdzone już w praktyce pomysły na innowacyjną pracę z dziećmi. Materiały, które zostały zamieszczone w publikacji, są efektem realizacji dwóch pierwszych etapów projektu.

Zachęcamy do zapoznania się z ciekawymi pomysłami nauczycieli na pracę z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, bo właśnie te dzieci potrzebują specyficznych metod nauczania. Mamy nadzieję, że czytelnik znajdzie tu dla siebie inspirację do lepszej, efektywniejszej pracy z każdym uczniem.

Małgorzata Trybuś

PRACA Z UCZNIEM O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Projekt *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* jest przede wszystkim adresowany do uczniów, którzy potrzebują wsparcia i innych metod nauczania dopasowanych do ich potrzeb i możliwości. Ostatnie zmiany w prawie oświatowym szczególnie koncentrują się na indywidualnym wspomaganie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych. Dlatego ten dział zostanie poświęcony charakterystyce tych uczniów.

Pojęcie specjalnych potrzeb edukacyjnych według M. Bogdanowicz

Specjalne potrzeby edukacyjne odnoszą się do tej grupy uczniów, którzy nie mogą podołać wymaganiom powszechnie obowiązującego programu edukacyjnego. Mają oni bowiem znacznie większe trudności w uczeniu się niż ich rówieśnicy. Są w stanie kontynuować naukę, ale potrzebują pomocy pedagogicznej w formie specjalnego programu nauczania i wychowania, specjalnych metod, dostosowanych do ich potrzeb, możliwości i ograniczeń. Powinni być nauczani przez specjalistyczną kadrę pedagogiczną, w odpowiednich warunkach przy uwzględnieniu odmiennych rozwiązań organizacyjnych.

Badania M. Bogdanowicz z 1999 roku pokazały, że aż 20% populacji uczniów to dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Są to dzieci, które w warunkach szkoły masowej nie odnoszą sukcesów, a brak sukcesów w początkowych latach nauki powoduje, że tworzą one indywidualne sposoby radzenia sobie z negatywnym obrazem siebie.

Te indywidualne strategie często przybierają postać mechanizmów obronnych, takich jak **wycofanie**, **zachowania agresywne**, **kłamstwa**, **ucieczki w choroby** itp. Takie nieadekwatne zachowania emocjonalne ucznia mogą nasilić ilość kierowanych do niego negatywnych informacji zwrotnych, które wyzwalają jeszcze więcej zachowań społecznie nieakceptowanych.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Pojęcie specjalnych potrzeb dotyczy osób z odchyleniami od normy. Odchylenia mogą odnosić się do właściwości: **biologicznych**, **psychologicznych**, **społecznych**. Mogą mieć charakter **ilościowy** i **jakościowy**, przez co wywierają mniejszy lub większy wpływ na przebieg rozwoju i wychowania człowieka.

Odchylenia **ujemne** powodują ograniczenia rozwoju fizycznego i psychicznego, utrudniają naukę i adaptację zawodową, zakłócają społeczne funkcjonowanie człowieka, czyniąc go osobą niepełnosprawną. Odchylenia **dodatnie** to szczególne uzdolnienia i talenty.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Makrozaburzenia rozwojowe	Mikrozaburzenia rozwojowe
<ul style="list-style-type: none"> • upośledzenie umysłowe, • wady wzroku /niewidomi, niedowidzący, słabo widzący/, • wady słuchu /głusi, niedosłyszający, słabo słyszający, • kalectwa i dysfunkcje w układzie ruchu, • afazja /osoby słyszące, niemówiące, • niedostosowanie społeczne, • choroby psychiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • dysharmonie i dysfunkcje intelektualne, • zaburzenia percepcji, • opóźniony i zaburzony rozwój mowy, • niedojrzałość społeczno-emocjonalna, • zakłócona dynamika procesów nerwowych: nadpobudliwość, zahamowanie, • specyficzne trudności w uczeniu się: dysleksja, dysortografia, dysgrafia, dyskalkulia.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (wg J. Jastrzęb, 1995)

Przyjmując jako kryterium rodzaj niepełnosprawności, wyróżnia się:

- osoby z uszkodzeniami sensorycznymi,
- osoby z niesprawnością motoryczną (osoby z uszkodzeniem narządu ruchu oraz osoby z przewlekłymi chorobami narządów),
- osoby z niepełnosprawnością psychiczną (osoby umysłowo upośledzone z niepełnosprawnością intelektualną, osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania oraz osoby cierpiące na epilepsję),
- osoby z niepełnosprawnością złożoną,
- osoby z zaburzeniami emocjonalnymi,
- osoby z zaburzeniami komunikacji językowej,
- osoby z autyzmem dziecięcym i pokrewnymi schorzeniami,
- osoby ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- osoby z niepełnosprawnością społeczną,
- osoby z przewlekłymi schorzeniami somatycznymi.

Grupa dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest bardzo zróżnicowana. Znajdują się w niej uczniowie wybitnie zdolni, jak również upośledzeni umysłowo, dzieci przewlekłe chore i kalekie, dzieci z poważnymi deficytami rozwojowymi, chore psychicznie, ale także ze specyficznymi trudnościami w nauce, takimi jak dysleksja czy dysgrafia.

Jednak nie każdy rodzaj niepełnosprawności klasyfikuje dziecko do klasy integracyjnej.

Stąd ogromne wyzwanie dla nauczycieli klas integracyjnych i konieczność ciągłego poszerzania wiedzy i warsztatu pracy.

Skierowanie dziecka niepełnosprawnego do klasy integracyjnej, zgodnie z obowiązującym prawem, musi być poprzedzone orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Każde orzeczenie musi zawierać:

- określenie poziomu rozwoju intelektualnego
- opis specyficznych trudności
- wskazanie mocnych stron dziecka
- wskazania dotyczące dalszej pracy.

W myśl prawa oświatowego o niepełnosprawności uznawanej w kształceniu decyduje orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej, a nie opinia tej poradni czy zaświadczenie lekarskie.

Dla nauczyciela najistotniejsza jest rzetelna informacja:

- w jakich zadaniach uczeń sobie radzi najlepiej
- w jakich zadaniach nie daje sobie rady
- na jakim poziomie trudności wykonanie określonego typu zadania przekracza możliwości ucznia.

Poradnia psychologiczno-pedagogiczna jest zobowiązana do wydania takich zaleceń, które są możliwe do realizacji w danej szkole, w której uczy się dziecko.

Pojęcia najczęściej spotykane w orzeczeniach i opiniach Poradni Psychologicznej i ich przełożenie na szkolne możliwości uczniów

• Obniżony poziom umysłowy

W skali WECHSLERA może to oznaczać inteligencję niższą niż przeciętna (IQ pomiędzy 70–85) albo upośledzenie umysłowe w różnym stopniu (upośledzenie umysłowe jest diagnozowane, kiedy w skali Wechslera wskaźnik jest niższy niż 70 IQ).

Dzieci o obniżonym poziomie umysłowym otrzymują orzeczenie kwalifikujące do kształcenia specjalnego. Kształcenie specjalne zgodnie z obowiązującym prawem oświatowym realizowane może być w placówce kształcenia specjalnego, klasie (szkole) integracyjnej bądź w klasie ogólnodostępnej szkoły masowej. Uczniowie mogą również przebywać w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych. Wybór odpowiedniej formy kształcenia zależy od rodziców bądź prawnych opiekunów dziecka.

W DSM-IV upośledzenie lekkie (55–69 IQ) diagnozuje się, gdy występują ogólnie niższy poziom funkcjonowania intelektualnego oraz znaczne ograniczenia przynajmniej w dwóch poniższych obszarach:

- komunikacji,
- samodzielności,
- życia domowego,
- społeczno-międzyludzkich umiejętności,
- pracy, czasu wolnego, zdrowia i bezpieczeństwa.

Upośledzenia umysłowego nie diagnozuje się po 18. roku życia, nawet jeżeli po tym czasie wystąpią powyższe zaburzenia.

- **Dzieci z diagnozą inteligencji niższej niż przeciętna**

Od grupy dzieci upośledzonych umysłowo odróżnia się dzieci diagnozowane przez psychologów jako dzieci z **inteligencją niższą niż przeciętna**. W skali Wechslera są to osoby z inteligencją pomiędzy 70–84 IQ – tzw. jedno odchylenie standardowe.

Są to w większości dzieci o:

- harmonijnym rozwoju, ale globalnie obniżonych wszystkich funkcjach poznawczych,
- nieharmonijnym rozwoju, parcjalnych deficytach rozwojowych.

Określenie „**harmonijnym rozwoju, ale globalnie obniżonych wszystkich funkcjach poznawczych**” oznacza, że dziecko funkcjonuje na podobnym poziomie w różnych zadaniach, które angażują rozmaite sfery działalności umysłowej (np. pamięć wzrokową, słuchową, tempo uczenia się, wiedzę o świecie, rozumowanie i wyciąganie wniosków itp.), ale rozwój wszystkich wymienionych funkcji jest globalnie opóźniony.

Dziecko o „nieharmonijnym rozwoju intelektualnym” będzie uzyskiwać krańcowo różne wyniki w zależności od typu postawionej przed nim zadania.

Dziecko z deficytami parcjalnymi, czyli wybiórczymi zahamowaniami rozwoju w jednej lub w kilku sferach, może w jednej dziedzinie przejawiać duże zdolności, a w innej funkcjonować podobnie jako dziecko upośledzone umysłowo, dzieci mające określone – wybiórcze trudności w nauce, np. w zapamiętywaniu, czytaniu, pisaniu, liczeniu długo mogą być postrzegane przez nauczycieli jako leniwe, powolne, niestaranne, bez motywacji do nauki, skoncentrowane na pozaszkolnej aktywności.

Dobra diagnoza, jakie konkretnie funkcje są obniżone, a jakie w normie rozwojowej, pozwala na uniknięcie nieadekwatnych metod pracy z takim dzieckiem.

- **Dysleksja rozwojowa**

Jest diagnozowana, kiedy występują zaburzenia w obrębie analizatorów percepcji, ale nie ma wad wzroku, słuchu lub innych uszkodzeń centralnego i obwodowego układu nerwowego.

Dysleksję rozwojową diagnozuje się, kiedy występują mikrozaburzenia analizatorów percepcji przy prawidłowej motywacji dziecka do nauki oraz rozwoju intelektualnym w normie.

Pod pojęciem dysleksji rozwojowej mieszczą się takie pojęcia jak:

- dysortografia – trudność w nauce czytania i pisania, trudność w pisaniu zgodnym z zasadami ortografii
- dysgrafia – trudność w zachowaniu poprawności graficznej pisma
- dyskalkulia – trudność w opanowaniu operacji liczbowych, rozwiązywaniu zadań rachunkowych.

• **Zaburzenia lateralizacji**

Lateralizacja jest to dominacja jednej strony ciała, którą określa się poprzez dominację

- oka
- ucha
- ręki
- nogi.

Skrzyżowana lateralizacja jest diagnozowana w przypadku dominacji prawej i lewostronnej poszczególnych narządów np.: dominacji prawego oka, ucha i lewej ręki i nogi lub innych kombinacji dominacji prawej i lewej strony.

Uczniowie z wadami wzroku, słuchu i narządu ruchu

• **Uczniowie niewidomi i słabo widzący**

Wśród dzieci z uszkodzonym wzrokiem ze względu na stopień ostrości widzenia wyróżnia się trzy podstawowe grupy:

- dzieci całkowicie niewidome
- dzieci z resztkami wzroku
- dzieci słabo widzące.

Stopień ostrości wzroku w znacznym stopniu wpływa na funkcjonowanie tych dzieci w różnych sferach, w tym także w zakresie wszelkich aktywności edukacyjnych. Poza ostrością wzroku na funkcjonowanie wzrokowe (tj. umiejętność wykonywania czynności z wykorzystaniem wzroku) ucznia może mieć wpływ wiele czynników:

- pole widzenia, motoryka gałek ocznych, percepcja barw, widzenie oboczne,
- dyspozycje indywidualne,
- stan zdrowia, kondycja psychofizyczna (motywacja, koncentracja uwagi, dodatkowe zaburzenia),
- środowisko fizyczne (m.in. oświetlenie, wielkość, barwa, kształt oglądanych obiektów, kontrast i przestrzeń),

- środowisko społeczne (np. akceptacja, stworzenie warunków stymulujących rozwój dziecka).

Na podstawie wyników kompleksowej diagnozy nauczyciel powinien wiedzieć:

- na ile dziecko widzi i w jakich warunkach,
- co należy zrobić, aby poprawić warunki funkcjonowania wzrokowego (np. zastosowanie pomocy optycznych lub dodatkowych ćwiczeń usprawniających widzenie),
- czy i jakie prowadzić zajęcia usprawniające funkcjonowanie pozostałych zmysłów.

- **Uczniowie niesłyszący i słabo słyszący**

Wśród dzieci z uszkodzonym słuchem wyróżnia się trzy podstawowe grupy:

- dzieci całkowicie niesłyszące,
- dzieci z resztkami słuchu,
- dzieci słabo słyszące,

Czynnikami, które w istotny sposób wpływają na funkcjonowanie ucznia z uszkodzonym słuchem, są:

- rodzaj uszkodzenia,
- czas, w którym nastąpiło uszkodzenie słuchu,
- stopień uszkodzenia słuchu,
- moment wyposażenia dziecka w aparaty słuchowe lub wszczepienia implantu ślimakowego,
- środowisko rodzinne (słyszący czy niesłyszący rodzice),
- skuteczność oraz intensywność oddziaływań terapeutycznych.

Decyzja o wyborze sposobu komunikowania się:

- z użyciem języka dźwiękowego,
- sposób gestowo-mimiczny,

powinna być podjęta przez rodziców, którzy muszą także poznać system językowy, jakim posługuje się ich dziecko.

- **Uczniowie z wadami narządu ruchu**

Trudności edukacyjne ucznia z niepełnosprawnością ruchową zależą od:

- rodzaju uszkodzenia (dotyczy ośrodkowego lub obwodowego układu nerwowego),
- okresu, w którym doszło do niepełnosprawności (niepełnosprawność wrodzona lub nabyta),
- stopnia niepełnosprawności (lekka, umiarkowana czy znaczna).

W szczególnie trudnej sytuacji są uczniowie z mózgowym porażeniem dziecięcym, u których niepełnosprawność spowodowana jest uszkodzeniem mózgu we wczesnym okresie życia.

Powoduje to, że niepełnosprawność ruchowa nie dotyczy u nich tylko sfery ruchowej, ale również funkcjonowania pozostałych analizatorów i możliwości integracji wrażeń z nich doptywających.

Ucniowie z niepełnosprawnością ruchową mogą mieć dodatkowo problemy z:

- **przyjęciem prawidłowej pozycji siedzącej**, zwłaszcza przez dłuższy czas (powoduje to szybkie męczenie się, utrudnia koncentrację uwagi w trakcie zajęć, prowadzenie obserwacji),
- **wodzeniem wzrokiem** (trudności z czytaniem, kontrolowaniem wykonywanych czynności, prowadzeniem obserwacji),
- **występowaniem synkinezji**, czyli dodatkowych ruchów, zbędnych z punktu widzenia celu i efektu wykonywanej czynności (powoduje niepotrzebne zużycie energii i znacznie wydłuża czas wykonywania czynności),
- **zaburzeniami motorycznymi mowy** (trudności z gramatyczną budową zdań zarówno w wypowiedziach ustnych, jak i pisemnych; w ciężkich zaburzeniach dziecko może zupełnie nie mówić).

AUTYZM I ADHD

Ucniowie ze spektrum zaburzeń autystycznych, w tym z autyzmem, są bardzo różnorodną grupą zarówno pod względem funkcjonowania społecznego, jak i intelektualnego.

Cechy wspólne to:

- poważne i rozległe deficyty w zachowaniach społecznych,
- opóźnienia i deficyty w nauce mowy i języka,
- ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania.

U osób z autyzmem obserwuje się również:

- zachowania autostymulacyjne,
- zachowania agresywne, autoagresywne i destrukcyjne,
- padaczkę,
- obniżony potencjał intelektualny.

• Uczniowie z ADHD

Ucniowie z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej ADHD (ang. *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*) to grupa dzieci, które charakteryzują się problemami w zakresie zachowania przystosowawczego.

Dzieci z ADHD, pomimo prawidłowego rozwoju umysłowego, wykazują duże trudności w nauce, ponieważ mają kłopoty:

- z koncentracją uwagi i jej podzielnością,
- z nadmierną pobudliwością i aktywnością ruchową.

Charakterystyka dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym

Wszyscy nauczyciele klas integracyjnych, którzy mają w swojej klasie dzieci z upośledzeniem umysłowym, są zobowiązani do realizacji dwóch podstaw programowych, dlatego w tym miejscu poświęcimy dość dużo uwagi opisaniu funkcjonowania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.

Ludzie różnią się między sobą pod wieloma względami, różne mają predyspozycje ułatwiające i utrudniające życiową samorealizację, rozmaite są też ich rzeczywiste i potencjalne zdolności rozwoju poprzez edukację jako wartość życiową dającą realną szansę, aby godnie zaistnieć w społeczeństwie.

Przyczyny odmienności rozwojowych oraz mniejszej sprawności ludzi są na świecie zróżnicowane z powodu różnych warunków, np.:

- ekologicznych,
- cywilizacyjnych,
- społeczno-ekonomicznych.

Pedagogika specjalna stanowi tę dziedzinę praktyki społeczno-wychowawczej, której zadaniem jest rozpoznanie sytuacji psychologicznej i społecznej osób z różnymi odchyleniami od normy. Jej celem jest wyrównywanie szans życiowych bez względu na jednostkowe biologiczne zaburzenie i ograniczenie oraz społeczne utrudnienie.

Pedagogika specjalna jest nauką szczególną pedagogiki, jej przedmiotem jest opieka, terapia, kształcenie i wychowanie osób z odchyleniami od normy, najczęściej jednostek mniej sprawnych i niepełnosprawnych, bez względu na rodzaj, stopień i złożoność objawów oraz przyczyn i skutków zaistniałych anomalii, zaburzeń, trudności lub ograniczeń.

W. Dykcik

Pojęcie niepełnosprawności obejmuje różne ograniczenia funkcjonalne osób w każdym społeczeństwie, wynikające z uszkodzenia zdolności wykonywania jakiejś czynności w sposób uważany za normalny – typowy dla całego społeczeństwa.

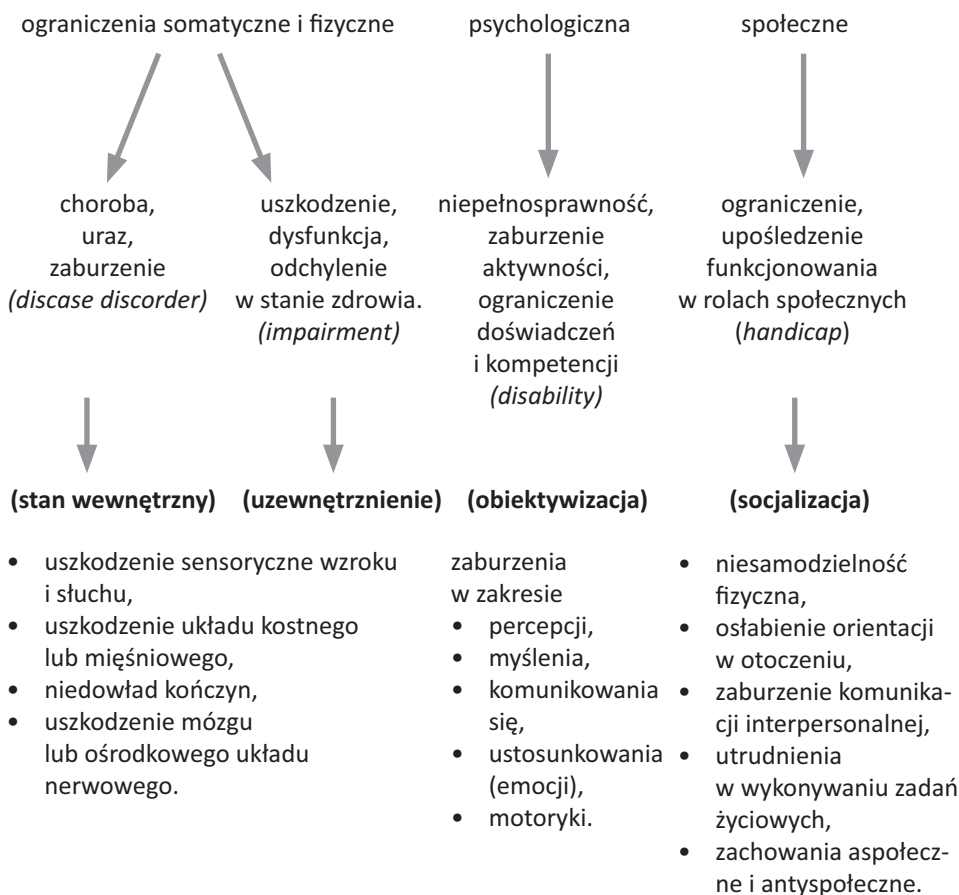
Można wyróżnić trzy wymiary odchyleń od normy:

- organiczny,
- psychologiczny,
- społeczny.

W efekcie powoduje to postrzeganie niepełnosprawności jako uszkodzenia, dysfunkcji i upośledzenia.

Mechanizmy przyczynowo-skutkowe niepełnosprawności

KRYTERIA FUNKCJONOWANIA I BARIERY

Z definicji celów pedagogiki specjalnej wynika jej podstawowe zadanie:

Rehabilitacja jest to łączone i skoordynowane oddziaływanie lecznicze, psychologiczne, pedagogiczne, społeczno-zawodowe zmierzające do rozwinięcia lub przywrócenia osobie trwale poszkodowanej na zdrowiu zdolności, sprawności i możliwości samodzielnego życia w społeczeństwie.

Rehabilitacja jest procesem, który łączy oddziaływania o różnym charakterze i zakresie, aby przywrócenie utraconych sprawności było jak najpełniejsze, możliwie wczesne i trwałe (W. Dega, A. Hulek).

Charakterystyka osób upośledzonych w stopniu lekkim

R. Heber stwierdza:

Przez niedorozwój umysłowy rozumie się niższą od przeciętnej ogólną sprawność intelektualną, która powstała w okresie rozwojowym i jest związana z jednym lub więcej zaburzeniami w zakresie dojrzewania, uczenia się i społecznego przystosowania.

Przy stawianiu diagnozy upośledzenia umysłowego bierze się pod uwagę dwa odchylenia standardowe od normy.

Dzieci upośledzono umysłowo różnią się pod względem możliwości w zakresie rozwoju procesów poznawczych, percepcyjnych i emocjonalnych. Ograniczenia w myśleniu abstrakcyjnym, obniżenie ciekawości, zdolności koncentracji uwagi na jednym przedmiocie przez dłuższy czas utrudniają osiągnięcie sukcesów.

W trakcie uczenia się dzieci upośledzone umysłowo potrzebują więcej powtórzeń z urozmaiconym materiałem poglądowym. Wskazana jest częsta zachęta, pochwała oraz odpowiednie rozłożenie w czasie materiału nauczania.

J. Kostrzewski charakteryzując osoby upośledzone umysłowo w stopniu lekkim, podkreśla ich niedorozwój uczuć wyższych, mniejszą wrażliwość i powinność moralną. Częściej także daje się zaobserwować w ich reakcjach niestałość emocjonalną, impulsywność, agresywność, niepokój, niedomogi w zakresie samokontroli. Praca pedagoga z tymi dziećmi polega głównie na szukaniu dróg i strategii stymulowania ich rozwoju i umiejętności korzystania z pomocy rehabilitacyjnej i kształcenia.

Charakterystyka osób upośledzonych w stopniu umiarkowanym

Osoby z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym bardzo różnią się między sobą, co spowodowane jest nie tylko naturalnymi różnicami indywidualnymi zachodzącymi między ludźmi, ale także specyficznymi postaciami klinicznymi upośledzenia umysłowego. Są to osoby o trzech standardowych odchyleniach od normy. Dzieci upośledzone często nie mają motywacji do nauki. Może to wynikać z porażek i frustracji, jakich doświadczyły podczas dotychczasowej nauki. Można zaobserwować u nich napady złości, trudne do powstrzymania rytualne, stereotypowe manieryzmy czy brak właściwej koncentracji. Należy jednak podkreślić, że większość tych dzieci jest wrażliwa i nieagresywna. Trzeba powiedzieć w ich obronie, że u źródeł wybuchów może leżeć niemożność zrozumienia, o co chodzi. Zachowania tego typu stanowią ich sposób przekazania informacji. Zakres zainteresowań tych osób jest ograniczony, dodatkowo zawężone są również oczekiwania społeczne, co powoduje dalsze ograniczenie ich życia i rozwoju.

Podstawowe cechy osób upośledzonych umysłowo w różnym stopniu ze wskazaniem na możliwości ich rozwoju

Stopień upośledzenia umysłowego	Możliwy do osiągnięcia poziom rozwoju intelektualnego	Możliwy do osiągnięcia poziom dojrzałości społecznej	Funkcjonowanie myślenia wg faz rozwoju myślenia Piageta	Ogólne możliwości rozwojowe w zakresie wychowania i nauczania
upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, II 52–67 wg skali Psyche Cattel i Stanford-Bineta lub 55–69 wg skali Wechslera i Snijders-Oomen	poziom 12-letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	poziom 17-letniej młodzieży o rozwoju prawidłowym	faza kształtowania się operacji konkretnych (stadium operacji konkretnych) wiek 7–12 lat (operacje konkretne polegają na organizowaniu danych wyłącznie na realnych przedmiotach).	Większość osób lekko upośledzonych umysłowo przy zastosowaniu specjalnego wychowania i szkolenia może osiągnąć samodzielność, a nawet zdolność samodzielnego utrzymywania się w wieku dojrzałym.
upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym II 36–51 lub 40–54 (wg skali jw.)	poziom 7–8 letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	poziom 10-letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	faza kształtowania się operacji konkretnych (stadium przedoperacyjne) wiek 2–7 lat	Umiarkowanie upośledzeni osiągają czasami dobre wyniki w różnych dziedzinach sprawności; wnoszą pewne korzyści ze szkolenia zawodowego w zakresie prostych prac; pracują dobrze w warunkach chronionych; jednostki te radzą sobie w wielu życiowych sytuacjach, takich jak: ubieranie się, rozbieranie, ścielenie łóżek, przygotowywanie posiłku, pranie, samodzielne mycie się, robienie drobnych zakupów, posługiwanie się telefonem, poruszanie się w otoczeniu; w wyniku nauczania w szkole w życiu w większości są w stanie opanować czytanie i pisanie prostych wyrazów i zdań, są w stanie troszczyć się o swój wygląd, opanować przyjęte powszechnie formy postępowania w różnych sytuacjach; jako osoby dorosłe wymagają stałej albo częściowej pomocy w całym życiu.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA METODY MARII MONTESSORI ORAZ PROPOZYCJE ZAJĘĆ Z WYKORZYSTANIEM ELEMENTÓW TEJ METODY

Pedagogika Marii Montessori jest pedagogiką wolności, ale mądrej wolności, która niesie w sobie jednocześnie ograniczenia i przewiduje skutki wolnych wyborów. Metoda ta jest pewną filozofią kształcenia, w której nauczyciel w klasie jest postacią drugoplanową, wspierającą i podążającą za uczniem. Metoda M. Montessori na bazie indywidualnej pracy z materiałem montessoriańskim przede wszystkim rozwija w dziecku umiejętność podejmowania decyzji i ponoszenia konsekwencji własnych decyzji. Dziecko samo podejmuje decyzję, czego chce się dzisiaj nauczyć, a jednocześnie raz podjęta decyzja nie może zostać zmieniona w trakcie wykonywania zadania, co uczy dziecko ponoszenia konsekwencji własnych wyborów.

W tej metodzie praca nauczyciela przypada w dużej części na czas przed lekcją, kiedy na bazie obserwacji dobiera on zestaw materiałów dopasowany do możliwości konkretnego ucznia, aby wybory dziecka zapewniły mu sukces i jednocześnie rozwijały jego kompetencje. Nauczyciel w szkole Montessori jest wspierający, milczący i refleksyjny, a jednocześnie bardzo przewidywalny dla ucznia poprzez tworzenie stałych rytuałów w trakcie zajęć – jak chociażby rozpoczęcie zajęć w kręgu, czy kończenie pracy lekcjami ciszy.

Pedagogika Marii Montessori stanowi niewątpliwie oryginalny i niepowtarzalny system nauczania. Cztery podstawowe elementy sprawiają, że metoda ta jest wyjątkowa:

- podejście całościowe,
- przygotowane środowisko uczenia się,
- materiały Montessori,
- nauczyciel pasywny a nie aktywny.

Podejście całościowe

Najważniejsze jest, aby pomóc każdemu dziecku w wykorzystaniu swojego pełnego potencjału we wszystkich obszarach życia. To, co dziecko będzie robiło, ma służyć jego społecznemu i emocjonalnemu rozwojowi, doskonaleniu koordynacji motorycznej i przygotowanie do uczenia poznawczego.

Przygotowane środowiska

To takie środowisko, w którym dziecko znajduje to, co potrzebne do samorozwoju. W celu umożliwienia mu tego zadania całe środowisko, w jakim

odbywają się zajęcia, tj. sala, wyposażenie, meble, materiały, klimat społeczny, musi wspierać uczące się dziecko. Nauczyciel dostarcza niezbędnych zasobów (zgodnie z zasadą stopniowania trudności, a w wypadku dzieci niepełnosprawnych również zgodnie z zasadą małych kroczków). Dbą o poczucie bezpieczeństwa i swobody.

Materiały Montessori

Służą do zdobywania kompetencji, które ułatwiają proces doskonalenia umiejętności i wprowadzają pojęcia abstrakcyjne.

W wyniku ponad 50-letnich doświadczeń autorki w pracy z dziećmi opracowała ona 4 grupy materiałów:

- materiał praktycznego dnia, inaczej służący do samoobsługi – celem pracy z tą grupą materiałów jest niezależnienie się od dorosłych,
- materiał sensoryczny – do rozwoju zmysłów w izolacji,
- materiał akademicki – służący do nauki czytania, pisania i liczenia,
- materiał do nauki o wszechświecie – poznanie dziedzin, które stworzył człowiek i które stworzyła przyroda.

Cechą powyższych materiałów jest to, że są piękne, kolorowe, dostosowane do wzrostu dzieci, występują w pojedynczych egzemplarzach. Można z nimi pracować na ławce, dywanie, gdzie się tylko ma ochotę pod warunkiem, że nie będzie to przeszkadzało w pracy innemu dziecku.

Materiały dydaktyczne mają wspomagać rozwój dziecka.

Są przygotowane wg określonych reguł:

- stopniowania trudności,
- przechodzenia od materiału konkretnego do bardziej abstrakcyjnego,
- budzenie ciekawości i zainteresowania dziecka,
- wyzwalania różnych form aktywności,
- wbudowania w materiał kontroli błędów, umożliwiającego samodzielne poszukiwanie rozwiązań i czerpanie radości z sukcesu, której nie zastąpi żadna ocena czy cenzurka.

Nauczyciel

W metodzie tej nauczyciel funkcjonuje jako projektodawca środowiska, osoba wspierająca, demonstrator, skrupulatny obserwator zachowania dziecka i jego rozwoju. Dobrze przygotowany nauczyciel to taki, który tworzy środowisko. Dysponuje on bowiem wiedzą i wrażliwością, jest współuczestnikiem w życiu dziecka i „wzrasta” razem z nim. Niewątpliwie musi dostrzegać zmiany w procesie rozwoju dziecka.

Nauczyciel z szacunkiem i uwagą obserwuje postępy i trudności dziecka. Poświęca mu indywidualną uwagę i zapewnia opiekę a także przestrzeń do swobodnego i samodzielnego działania.

Jak to działa w praktyce?

Nigdy nie należy dziecku proponować zadania, do którego służyć będą np. zepsuty nóż, popsute nożyczki, niesprawna miotła, niepełna ilość elementów, pogniecione kartki, rozerwana książka, zdekompletowane pomoce itp., ponieważ wkrótce dziecko zda sobie sprawę, że one nie funkcjonują poprawnie i to je szybko doprowadzi do frustracji, a w konsekwencji do porzucenia działania.

W metodzie Montessori wszystko jest prawdziwe, nie ma żadnych **subytutów**. Wszystko powinno być dostosowane do wzrostu dziecka.

Należy więc stosować prawdziwe narzędzia, upewniając się, czy są we właściwym rozmiarze.

Obowiązuje zasada: „**najlepsze dla najmłodszego**”.

Nie wolno przechodzić do następnego etapu pracy, jeżeli nauczyciel nie upewnił się, że dziecko wszystko zrozumiało.

Należy poprowadzić czynności krok po kroku, obserwując dziecko, czy wszystko jest dla niego jasne. Pokaz należy powtarzać tyle razy ile dziecko potrzebuje.

Obowiązują zasady: małych kroczków, i stopniowania trudności.

W ten sposób pozwala się dziecku nauczyć radości uczenia się.

Scenariusz nr 1

Praca z materiałem praktycznego dnia

CHARAKTERYSTYKA UCZNIÓW

Dziecko I – Zespół Ehlersa-Danlosa, choroba genetyczna – elastyczność i wiotkość stawów kończyn dolnych i górnych, kl. I.

Dziecko II – mózgowo porażenie dziecięce – postać móżdżkowa z objawową padaczką, kl. I.

Dziecko III – niepełnosprawność ruchowa, zaburzenia równowagi i w zakresie motoryki małej, kl. I.

Dziecko IV – wysoko funkcjonujący autyzm dziecięcy, kl. III.

Wszystkie ww. dzieci mają zaburzenia koncentracji uwagi i mieszczą się w normie intelektualnej.

TEMAT DLA UCZNIĄ: „Prezent owinięty kokardą” 20 X 2010 r.

TEMAT DO DZIENNIKA: Rozwijanie koordynacji i koncentracji – przyswajanie umiejętności wiązania kokardki.

CEL OGÓLNY: Kształtowanie u uczniów podstaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- potrafi zawiązać kokardkę;
- doskonalą koordynację wzrokowo-ruchową;
- doskonalą koncentrację na wykonywanej czynności;
- wie, że dziękuje się za otrzymany prezent;
- dba o porządek.

FORMY: indywidualna; zbiorowa.

METODY: pokaz; praktyczne działanie; wizualizacja.

MATERIAŁY: ramka do wiązania kokardek; akcesoria: pudełko owinięte w ozdobny papier, przewiązane dużą, piękną kokardą; małe prezenciki dla każdego dziecka owinięte ozdobnym papierem i kokardką.

lp.	Etap	PRZEBIEG ZAJĘĆ	Umiejętności kluczowe
1.	Powitanie	<ul style="list-style-type: none"> • Powitanie w sali. • Nauczyciel zaprasza dzieci do kręgu na dywanie. W dłoniach trzyma pięknie opakowane pudło, związane kokardą – PREZENT. Nauczyciel mówi: <i>Moim największym marzeniem jest dostać</i> Następnie przekazuje go osobie siedzącej po prawej stronie. Zadaniem dziecka, które otrzymało prezent jest dokończenie tego samego zdania. Na końcu prezent trafia do nauczyciela, który odkłada go na bok. 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Współpraca z kolegami. • Obserwacja. • Słuchanie. • Koncentracja.
2.	Przygotowanie miejsca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel informuje uczniów o ćwiczeniu z zawiązywaniem kokardki, które wykona najpierw on, a potem uczeń. Dzieci będą pracować z nauczycielem na zasadzie rotacji. • Nauczyciel prosi jedno dziecko do stołu, aby zademonstrować zawiązywanie kokardki. Dziecko będzie siedziało po tej samej stronie stołu co nauczyciel. • Nauczyciel pyta pozostałe dzieci: <i>Z czym byś chciał dziś pracować?</i> – w celu zorganizowania pracy pozostałym dzieciom. Dzieci wybierają materiały i pracują samodzielnie lub są nauczycielami dla drugiego dziecka. • Nauczyciel zaczyna pracę z każdym dzieckiem po kolei (rotacja). 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja. • Słuchanie. • Komunikacja.
3.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel podchodzi do regału, chwyci oburącz ramkę do wiązania kokardek i z wdziękiem, gracją przenosi ją na stół, przy którym siedzi obserwujący działania uczeń. • Komentuje wygląd kokardek, wskazując je na ramce i przechodzi do demonstracji ćwiczenia <ul style="list-style-type: none"> – pociąga za końce tasiemek, postępując się kciukiem, pierwszym oraz drugim palcem każdej ręki – rozwiązuje kokardkę zawiązaną uprzednio z tasiemek i rozciąga każdą z nich kolejno na jej pole, części materiału – ramki – powtarza opisane powyżej ćwiczenie z innymi kokardkami, na końcu otwiera szeroko dwie poły ramki – umieszcza dwie poły ramki na środku oraz kładzie na nich prosto tasiemki 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja. • Koncentracja • Prezentacja. • Utrwalanie. • Gracja.

	<ul style="list-style-type: none"> – krzyżuje pierwszą parę tasiemek na górze tak, aby biała tasiemka rozciągnęła się wzdłuż prawej poły, a czerwona tasiemka rozciągnęła się wzdłuż lewej poły, tak aby były one skrzyżowane i gładko rozciągnięte; – w taki sam sposób krzyżuje pozostałe pary tasiemek – trzyma tasiemki po jednej w każdej ręce, w środku, tam gdzie są one skrzyżowane – umieszcza czerwoną tasiemkę nad białą i w chwili trzymania białej tasiemki wpycha pod nią czerwoną – pociąga końce obu tasiemek i rozciąga je gładko na połach – tak samo czyni z pozostałymi parami tasiemek, pracuje od góry do dołu ramki – chwytając białą tasiemkę jedną ręką i formując z niej pętelkę wykorzystuje do tego kciuk drugiej ręki (opłata tasiemkę na kciuku) – pociąga pętelkę tak, aby zobaczyć, że jej długość po rozciągnięciu stanowi połowę długości tasiemki; – trzyma białą pętelkę jedną ręką, chwytając czerwoną tasiemkę drugą ręką i umieszcza ją nad białą pętelką, a potem przeprowadza ją pod spodem, w ten sposób powstanie „podpętelka”, przez którą nauczyciel przeciąga czerwoną tasiemkę; – pociąga tasiemkę tak, by powstałe czerwona i biała pętelka były sobie równe – delikatnie pociąga za dwie pętelki, powstaje kokardka, która wykracza poza każdą z poł, koniec białej tasiemki jest położony gładko na czerwonej pęteli, biała pętelka spoczywa gładko na końcu czerwonej tasiemki – nauczyciel powtarza opisany wyżej proces z pozostałymi parami tasiemek – odnosi ramkę – materiał z kokardami na miejsce. • Pracę z ramką wg. ww. wskazówek wykonuje każdy uczeń. • Kiedy wszyscy uczniowie wykonają swoje ćwiczenie z ramką, nauczyciel bierze ze sobą wielki prezent i stawia go na stole. Rozwiązuje kokardę, zdejmując ozdobny papier, otwiera pudło, w którym znajdują się małe prezenciki tak samo opakowane (dla każdego dziecka). 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja na obserwacji. • Odtwarzanie. • Utrwalanie. • Podjęcie współpracy.
--	---	--

4.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Zadaniem każdego dziecka jest rozwiązywanie i wiązanie kokardy sposobem pokazanym wcześniej przez nauczyciela. • W tym samym czasie nauczyciel również rozwiązuje i wiąże kokardkę na małym prezencie. • Dzieci ćwiczą tak długo, dopóki nauczyciel nie przerwie wykonywanego zadania. • Nauczyciel informuje dzieci, że w pudełkach znajdują się niespodzianki. • Dzieci rozpakowują prezenty i mówią, co dostały. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gracja, wdzięk. • Naśladowanie. • Utrwalanie. • Koncentracja.
5.	Ćwiczenie	<ul style="list-style-type: none"> • Zawijanie i rozwiązywanie kokardek na lalkach i dinozaurach – ćwiczenie dla całej grupy dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja. • Odtwarzanie.
6.	Kontrola błędów	<ul style="list-style-type: none"> • Nieprawidłowe wiązanie kokardki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Weryfikacja.
7.	Sprzątanie	<ul style="list-style-type: none"> • Posprzątanie rozpakowanych pudełek, ozdobnych papierów i kokardek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Porządek.
8.	Zaproszenie do kręgu, swobodna rozmowa dotycząca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel stara się, by w rozmowie brały udział wszystkie dzieci – krąg na dywanie. <p>Rozmowa dotyczy następujących kwestii:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Co dziś robiliśmy? – Czy zadanie było trudne? – Czy każdy sobie z nim poradził? – Co sprawiło wam najwięcej radości? – Co każdy z was dostał w prezencie? – Jakich słów używa kulturalny człowiek gdy dostanie prezent? 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Ocena. • Relacje w grupie. • Słuchanie.
9.	Pożegnanie (lekcja ciszy)	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci mają zamknięte oczy. Nauczyciel prosi, aby wyobraziły sobie, jaki prezent zrobią dziś swoim rodzicom. • Nauczyciel żegna się z dziećmi, wywołując szeptem ich imiona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słuchanie. • Koncentracja. • Wizualizacja.

Wnioski po przeprowadzonych zajęciach

Zajęcia przebiegły wg ustalonego scenariusza. Liczba ćwiczeń była wystarczająca.

Wiązanie kokardek jest ćwiczeniem trudnym, mozolnym, dlatego trafnym był pomysł z powitaniem, kiedy dziecko musiało dokończyć zdanie: Moim naj-

większym marzeniem jest dostać – ktoś z nas nie lubi z wielką przyjemnością pakować i otwierać prezentów.

Ćwiczenie należy doskonalić nadal, ponieważ dla wszystkich dzieci, mimo ogromnych chęci było to trudne zadanie.

Podczas tych zajęć dzieci przenosiły ramki z gracją, niektóre utrudniały sobie i chodziły z nią po linii prostej. Cieszyła mnie inwencja dzieci i radość z tego, co robiły.

Do scenariusza wprowadziłam jedną zmianę. Po rozpakowaniu swoich prezencików dzieci miały zachować w tajemnicy, co dostały. Nie udało się tego zrealizować, ponieważ chęć podzielenia się przez dzieci informacją, co się dostało, była ogromna.

Opracowała: mgr Małgorzata Naskręt

Scenariusz nr 2

Scenariusz zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą Montessori dla uczniów kl. III (materiał praktycznego dnia)

„Troska o otoczenie” – dywanik

CHARAKTERYSTYKA UCZNIÓW KLASY III A

Adresatami będzie grupa uczniów klasy integracyjnej – III a, do której uczęszczają dzieci z inteligencją poniżej przeciętnej oraz w granicy inteligencji przeciętnej oraz nieharmonijnym rozwojem funkcji psychicznych. U kilkorga rozpoznano cechy ADHD. W związku z tym zaburzeniem występuje u nich duża męczliwość i niski poziom koncentracji. Bardzo słabo rozumieją normy i sytuacje społeczne. Mają trudności adaptacyjne, są mniej dojrzałe emocjonalno-społecznie. Często przesadnie reagują na trudne sytuacje. W wolniejszym tempie nabywają umiejętności. Ich trudności są spowodowane: niższą logicznością myślenia oraz zdolnością ujmowania relacji między elementami, problemami z uogólnianiem i różnicowaniem pojęć, słabszą koordynacją wzrokowo-ruchową, niską grafomotorycznością, wadą wymowy.

TEMAT DLA UCZNIWA: zwiń „czarodziejski” dywanik, ułóż go wygodnie.

TEMAT DO DZIENNIKA: wdrażanie do samodzielności i utrzymania porządku – uczenie dokładności i precyzji.

CEL OGÓLNY Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ: zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.

CELE OGÓLNE

- rozwijanie poczucia porządku
- kształtowanie poczucia estetyki
- wdrażanie do dbałości o swoje otoczenie
- rozwijanie poczucia samodzielności, niezależności.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

Uczeń:

- opisuje dywanik, wskazując dłuższe i krótsze boki
- obserwuje jak trzeba go przenosić

- rozwinie dywanik na podłodze
- przynosi i odnosi dywanik we właściwy sposób
- zaobserwuje, w jakiej odległości od jego kolan znajduje się dolna krawędź dywanika
- zwinie dywanik i rozwinie go – koncentrując się na dokładności i precyzji
- zademonstruje swoje umiejętności kolegom.

FORMY: indywidualna, zbiorowa.

METODY: pokaz, praktyczne działanie, rozmowa kierowana, ćwiczeniowa, zabawy dydaktyczno-wychowawcze.

Materiały: dywanik, obrus, chustki.

Lp.	Etap	PRZEBIEG ZAJĘĆ	Umiejętności kluczowe
1.	Powitanie	<ul style="list-style-type: none"> • Powitanie w sali. • Nauczyciel podaje rękę każdemu dziecku mówiąc: <i>Witam cię</i> (np. Aniu). • Następnie uczniowie ustawiają się w kręgu, a nauczyciel w środku mówi: <i>Witam chłopca, który ma np. czerwoną bluzę</i> itp. Uczeń odgaduje, że to chodzi o niego, przedstawia się i pokazuje wybrany przez siebie gest, np. Mam na imię Arek (np. macha nogą). • Następny uczeń mówi: <i>To jest Arek</i> (macha nogą). <i>Ja mam na imię Szymon</i> – podskakuje na prawej nodze. 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikowanie się werbalnie i niewerbalnie • Wdzięk i grzeczność (normy grzecznościowe). • Prezentowanie siebie poprzez gest. • Artykulacja • Koncentracja uwagi.
2.	Przygotowanie miejsca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel prosi, aby wskazany uczeń powiedział ile jest wszystkich dzieci. • Następnie kolejno odliczają wszystkie dzieci. • Nauczyciel ruchem ręki zaprasza uczniów do drugiej części sali, gdzie znajduje się stojak z dywanikami. • Wybrany uczeń liczy, ile jest dywaników w stojaku. • Nauczyciel wyjmuje ze stojaka dywanik i wolno przenosi go oburącz na miejsce pracy (wolna przestrzeń na końcu sali). • Zaprasza wszystkie dzieci, które siadają w siadzie skrzyżnym, tak aby mogły obserwować nauczyciela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja nauczyciela • Zwracanie uwagi na zwijanie i rozwijanie dywanika. • Chodzenie w ciszy.

3.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel klęka, przed sobą kładzie dywanik i powoli, oburącz rozwija go „podążając za nim”. • Robi to wolno i starannie, aby każde dziecko mogło zaobserwować jego ruchy. • Dywanik wyrównuje, gładzi po to, aby leżał płasko na podłodze. • Wykonuje to kilkakrotnie, aby dzieci zrozumiały o co chodzi. • Kiedy dywanik leży płasko, nauczyciel cofa się do jego początku. • Mając dywanik przed sobą, ruchem ręki pokazuje pary boków – dłuższe i krótsze. • Kolejno zwija dywanik, stawia na podłodze, przyklepuje, chwytając oburącz (jak wcześniej) odnosi dywanik do stojaka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwowanie czynności wykonywanych przez nauczyciela. • Porównywanie pary boków. • Współpraca. • Dobieranie w pary. • Odwzorowywanie. • Obserwowanie. • Spostrzeganie.
4.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • W milczeniu nauczyciel zaprasza dzieci, aby wyjęły dywaniki ze stojaka i przeniosły je na miejsce pracy (jak wyżej). 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonywanie polecenia.
5.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń przenosi dywanik ze stojaka oburącz i stawia w miejscu, gdzie odbywają się zajęcia. • Rozwija dywanik na podłodze wyrównuje, gładzi. • Zwija dywanik od krótszego boku, trzymając go w środku i zaginając jego brzeg na około 5 cm. • Przyciska fałdę oburącz. • Zagina ją ponownie, powtarzając przyciskający ruch. • Pociąga dywanik do siebie, do momentu, aż znajdzie się on poza zasięgiem wzroku. • Zawija go ponownie, uważając, aby brzegi dywanika były równe – sprawdza dotykając. • Kontynuuje w taki sam sposób do momentu, aż dywanik zostanie zwinięty. • Potem chwytając dywanik za jego środek i stawia na jednym z końców na podłodze, aby zobaczyć równy koniec. • Klepie dywanik jedną ręką. • Przynosi dywanik, oburącz trzymając go mocno przy ciele w momencie odnoszenia go do stojaka. • Umieszcza dywanik w stojaku, otwartym brzegiem do tyłu. 	<ul style="list-style-type: none"> • przenosi dywanik • odwzorowuje rozwijanie, zwijanie dywanika • naśladuje

6.	Kontrola błędów	<ul style="list-style-type: none"> • Zaobserwowanie, że dywanik jest zwinięty nierówno. • Zaobserwowanie, że dywanik jest zwinięty za luźno – nie zmieści się do stojaka. • W celu ułatwienia kontroli są rozmieszczone linie taśmą malarską i można sprawdzić równość zwiniętych boków. • Uczeń poprawia 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwowanie. • Sprawdzanie. • Argumentowanie. • Dokonywanie poprawy.
7.	Sprzątanie	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń po wykonanym zadaniu przynosi dywanik do stojaka oburącz i z gracją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprzątanie miejsca pracy.
8.	Zaproszenie do kręgu, swobodna rozmowa dotycząca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie uczniów z pojęciami: <i>oburącz, krawędź, dłuższy bok, krótszy bok, zaginanie, zwijanie</i>. • <i>Jaki kształt ma dywanik (prostokąt)?</i> • <i>Poszukajcie w sali podobnego kształtu (ławka, zegar, podręczniki itp.).</i> • Pokażcie dłuższy bok na dywaniku. Stańcie wzdłuż wybranego boku – twarzą do siebie. • Uczniowie mają ucięte sznurki długości boków dywanika i w parach sprawdzają, który z nich ma dłuższy sznurek. • Zabawa: Nauczyciel toczy piłkę do wybranego ucznia, który mówi przy jakim boku stoi. Uczniowie stojący przy krótszym boku 3 razy podskoczą na nodze. Uczniowie przy dłuższym boku zrobią 2 kroki do tyłu itp. • Zabawa: Wszyscy uczniowie stoją wzdłuż dłuższego boku. Zostaje wybrana uczennica, która staje na początku drugiego boku i wolno idzie na przód. Pozostali koledzy muszą jej szepnąć coś miłego. Potem następuje zmiana. • <i>Usiądźcie w kręgu.</i> • <i>Po czym poznaliście, że prawidłowo wykonaliście zadanie (równe powierzchnie krawędzi zwiniętego dywanika, ładny wygląd, mała dziurka na każdym końcu dywanika itp.)?</i> • <i>Czy w waszym domu znajduje się dywan?</i> • <i>Jak o niego dbamy (sprzątamy, odkurzamy, trzepiemy dywan, zdejmujemy buty – chodzimy w papciach)?</i> • Zwijanie obrusu, chusteczki (gładzenie, wyrównywanie) – ćwiczenia dodatkowe. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje pojęcia w praktyce: <i>oburącz, krawędź, bok – krótszy, dłuższy, prostokąt</i> • uczy się poprzez zabawy • wypowiada się na podany temat: „Latający dywan” • doskonalili koordynację • podejmuje współpracę.

		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Do czego można wykorzystać chusteczki – do nosa, do ozdoby stołu, do zabawy, do zrobienia pacynki itp.)?</i> • <i>Wyobraźcie sobie, że to jest latający dywan. Spróbujemy opowiedzieć historijkę. Pierwsza osoba zaczyna np. Pewien chłopiec miał kolorowy dywanik, który... Następna osoba dopowiada...</i> 	
9.	Pożegnanie lekcja ciszy	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowie trzymają chustę integracyjną lub folię malarską, na której leży piłeczka pingpongowa. Tańczą w rytm muzyki relaksacyjnej. • Rytm muzyki relaksacyjnej – uczniowie poruszają się, trzymając kolorowe chustki (żółte/czerwone) • Przekazują sobie chusteczki w rytm muzyki, ale w obu kierunkach. Z zabawy odpada ten uczeń, który w danej chwili będzie trzymał dwie chusteczki, ale różnych kolorów: żółtą i czerwoną. • Dzieci, które odpadną z zabawy, siadają przy stolikach i projektują – kolorowe dywaniki – mandale lub sypią piaskiem. • Swoje prace przypinają na sznurku klamkami. Porządkują swoje miejsce pracy. Wychodzą z sali. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tańczy rytmicznie z przyborem w rękę – porządkuje swoje miejsce pracy – doskonalą koordynację słuchowo-ruchową – podejmuje współpracę – projektując, doskonalą orientację przestrzenną.

Wnioski po przeprowadzonych zajęciach

Pracuję z czterema uczniami, którzy bardzo lubią wykorzystywać pomoce do metody Montessori. Zawsze dopytują się o te zajęcia, które odbywają się systematycznie i według harmonogramu.

Zauważyłam u uczniów, że lepiej się koncentrują, a ich wolniejsze tempo pracy nie przeszkadza im w prawidłowym wykonaniu zadania. Uczniowie przestali przesadnie reagować na trudne sytuacje. Dwoje dzieci stało się bardziej odważne, zaczęły częściej rozmawiać z innymi osobami. Natomiast uczeń, który miał trudności z przestrzeganiem norm społecznych wyciszył się, stał się życzliwy i koleżeński dla innych.

Dopiero teraz przekonałam się, że stosowanie metody Montessori w pracy z uczniami przynosi zaskakujące efekty. Szkoda, że materiały do tej metody otrzymałam tak późno.

Opracowała: mgr Edyta Miska-Mazgajczyk

Scenariusz nr 3

Scenariusz zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą M. Montessori dla klasy III – integracyjnej

Scenariusz opracowany dla dwójki dzieci osiągających wyniki mieszczące się w normie oraz dla dwóch chłopców z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim.

Szymon – uczeń bardzo żywy, często zbuntowany. Nie potrafi dłużej skupić się na wykonywanym zadaniu. Ma duże problemy z mową, nie czyta. Odwzorowuje pismo drukowane i pisane. Bywa opiekuńczy i bardzo zaradny.

Piotr – rok starszy od swoich rówieśników. Choruje na zespół Seckleka – rzadką chorobę genetyczną. Jego wzrost to 84 centymetry. Grafomotoryka na niskim poziomie, mowa rozwinięta bardzo dobrze. Nie czyta. Z małymi błędami rozpoznaje poznane litery i liczby. Rozumie wydawane polecenia, ale nie zawsze chce się im podporządkować. Czynności samoobsługowe ograniczone z uwagi na wzrost.

TEMAT DLA UCZNIA: Bawimy się kolorami.

TEMAT DO DZIENNIKA: Kształcenie zmysłów za pomocą kolorowych tabliczek.

CEL OGÓLNY: Zdobyć przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- dobiera w pary tabliczki w tych samych kolorach
- nazywa co najmniej 3 kolory i odnajduje je w otoczeniu
- reaguje na polecenia nauczyciela
- zgodnie współpracuje w grupie
- przestrzega reguł
- wie, jak przeprowadzić korektę błędu.

FORMY: indywidualna, grupowa.

METODY: pokaz praktycznego działania, rozmowa kierowana.

MATERIAŁY: kolorowe tabliczki, piłka, bibuła, cukierki, woda, dzbanek.

Lp.	Etap	PRZEBIEG ZAJĘĆ	Umiejętności kluczowe
1.	Powitanie	<ul style="list-style-type: none"> • Powitanie w sali. • Nauczyciel podaje rękę dziecku, mówiąc: <i>Witam cię serdecznie, Lidziu, Piotrze...</i> • Dzieci ustawiają się w kręgu, a nauczyciel w środku z piłką. • Zabawa w kolory – nauczyciel rzuca piłkę do wybranego dziecka, mówiąc np. <i>Kasiu masz piękną, czerwoną bluzeczkę.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Wdzięk i grzeczność. • Artykulacja. • Uwaga. • Koncentracja. • Zręczność. • zwroty grzecznościowe.
2.	Przygotowanie miejsca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel prosi, aby wskazane dziecko policzyło ile jest wszystkich dzieci, następnie dzieci kolejno odliczają, dotykając palcem koleżanki / kolegi. • Nauczyciel ruchem ręki zaprasza dzieci do stolika i prosi wskazane dziecko o przeniesienie pudełka z kolorowymi tabliczkami z szafki na stolik (praca z I pudełkiem). 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja. • Koncentracja. • Chodzenie w ciszy. • Gracja.
3.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel siada przy stoliku z dziećmi, • Powoli pokazuje sposób chwytania i wymowienia z pudełka tabliczek za plastikową, białą oprawę tabliczki. • Wykonuje to kilkakrotnie, aby dzieci zrozumiały, o co chodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja. • Koncentracja. • Naśladowanie.
4.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci wyjmują tabliczki z pudełka wg instrukcji i tworzą z nich dowolne kompozycje i układy (swobodna zabawa). • Po skończonej zabawie wkładają tabliczki do pudełek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Ocena. • Współpraca. • Koncentracja. • Gracja. • Odwzorowywanie. • Koordynacja. • Artykulacja.
5.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel udziela lekcji rozwojowej jednemu dziecku – układa przed nim trzy kolory podstawowe i podaje ich nazwy: <ul style="list-style-type: none"> – <i>To jest czerwony</i> (wskazuje na tabliczkę) – <i>To jest żółty</i> (wskazuje na tabliczkę) – <i>To jest niebieski</i> (wskazuje na tabliczkę). W tym czasie kolejne dziecko szuka jak najwięcej przedmiotów wg koloru np. żółtego – jeszcze go nie nazywając (każde dziecko szuka przedmiotów w innym kolorze). Później role się zmieniają. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznawanie. • Wzbogacanie słownictwa. • Nazywanie. • Orientacja w przestrzeni. • Koncentracja.

		<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel wydaje dziecku polecenie do wykonania z danym kolorem. • Dziecko wybiera właściwą tabliczkę i kładzie ją w wyznaczonym miejscu, np. <i>położ czerwony na biurku – zanieś niebieski na kanapę</i> itp. • Na polecenie dziecko przynosi z powrotem określony kolor. • Nauczyciel ponownie układa tabliczki w trzech podstawowych kolorach przed dzieckiem (nazywanie kolorów). • Dziecko podaje nazwy kolejno wskazywanych kolorów podstawowych: to jest kolor czerwony – to jest kolor żółty – to jest kolor niebieski. • Kiedy wszystkie dzieci poznają trzy kolory, potrafią je nazwać oraz odróżnić w otoczeniu, tworzą wtedy swoje zbiory kolorów z przedmiotów znajdujących się w klasie. • Po skończonej pracy wybrane dziecko chowa tabliczki do pudełka. 	
6.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel podaje każdemu dziecku słoik i prosi, aby napełniło go wodą do połowy. • Po nalaniu wody dzieci ostrożnie przenoszą słoiki na stolik. • Na stoliku ułożone są paski bibuły w kolorach podstawowych. • Każdy uczeń otrzymuje tabliczkę w podstawowym kolorze. • Nauczyciel prosi, aby każde dziecko wybrało taką bibułę, która zabarwi wodę na taki sam kolor, jaki jest na tabliczce. • Dzieci obserwują barwiącą się wodę, następnie sprawdzają zgodność koloru. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznawanie. • Nazywanie. • Rozróżnianie.
7.	Kontrola błędów	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci porównują tabliczkę z wodą w słoiku i nazywają kolor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Weryfikacja.
8.	Sprzątanie	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci układają prawidłowo tabliczki w pudełku i odnoszą na właściwe miejsce. • Wylewają ostrożnie wodę ze słoików, myją je i odstawiają na tackę. • Wycierają (ewentualnie) rozlaną wodę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Porządek.
9.	Zaproszenie do rozmowy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel zaprasza wszystkie dzieci do kręgu na swobodną rozmowę: <ul style="list-style-type: none"> – Jak dzisiaj pracowaliśmy? – Co mi się najbardziej podobało? – Kto nie miał ochoty pracować? – Dlaczego? 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Ocena. • Współpraca. • Relacje w grupie.

10.	Pożegnanie, lekcja ciszy	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci stoją rozproszone po całej sali. • Nauczyciel siedzi na linii kręgu i szepcze możliwie najciszej imiona dzieci. • Dziecko, które usłyszało swoje imię, podchodzi bezszelestnie i siada na linii kręgu. • Gdy wszystkie dzieci usiądą, nauczyciel wstaje, bierze cukierki w trzech kolorach i prosi o wyciągnięcie otwartą dłońią. • Każde dziecko otrzymuje jednego cukierka. • Nauczyciel prosi, aby dziecko, które ma cukierek w podniesionym przez niego do góry kolorze, wstało, wzięło swój tornister i po cichu wyszło z klasy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słuchanie. • Koncentracja. • Wyciszenie.
-----	-------------------------------------	---	--

Wnioski po przeprowadzonych zajęciach

Jestem zadowolona z przeprowadzonych zajęć. Wszystkie cele zostały osiągnięte, a założenia scenariusza zrealizowane. Ilość ćwiczeń była wystarczająca i wypełniły one cały czas na nie przeznaczony. Dzieciom najbardziej podobało się barwienie wody bibułą oraz słodka lekcja ciszy. Część właściwa, związana z metodą, nie sprawiła im kłopotu. Uczniowie trafnie i z ogromnym zaangażowaniem odnajdywali kolory wokół siebie i dobrze się przy tym bawili. Tylko Piotruś trochę się buntował. Muszę jednak przyznać, że miałam pewne obawy. Okazało się, że niepotrzebnie. Dzieciom bardzo odpowiada taka forma zajęć, a lekcjami ciszy są zachwycone.

Opracowała: mgr Anna Wojnowska

Scenariusz nr 4

Scenariusz zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą Montessori (praca z materiałem praktycznego dnia)

CHARAKTERYSTYKA UCZNIÓW:

Mateusz: niepełnosprawność ruchowa – specyficzne zaburzenia funkcji motorycznej; epilepsja; trudności w koncentrowaniu uwagi; lateralizacja jest skrzyżowana (prawa ręka, lewe oko).

Piotr: uszkodzenie wzroku – obniżona ostrość widzenia w stopniu lekkim; okiem preferowanym jest oko lewe, a lateralizacja w zakresie ręki i oka jest skrzyżowana.

Szymon: niepełnosprawność ruchowa – niedowład wiotki kończyn dolnych; występują deficyty związane z koordynacją wzrokową.

Weronika: niepełnosprawność ruchowa – mózgowie porażenie dziecięce; epilepsja; wady wzroku – preferowanym jest oko prawe, a lateralizacja w obrębie ręki i oka jest prawostronna.

TEMAT DLA UCZNIA: Witamy się: cześć, dzień dobry, podaję Ci rękę.

TEMAT DO DZIENNIKA: Wdrażanie do samodzielności i niezależności – doskonalenie zasad dobrego zachowania.

Cele ogólne: Kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- utrzymuje kontakt wzrokowy z osobą witającą się;
- potrafi zachować odpowiednią odległość podczas witania się;
- wie, która ręka jest prawa, a która lewa;
- podaje prawą rękę na powitanie;
- umie nawiązać kontakt słowny;
- potrafi utrzymać równowagę;
- zna zasady dobrego zachowania się;
- stosuje formy grzecznościowe;
- rozwija poczucie własnej wartości.

FORMY: indywidualna; grupowa; zbiorowa.

METODY: pokaz, praktyczne działanie, elementy dramy.

MATERIAŁY: taśma do wyklejenia znaku X na podłodze.

AKCESORIA: kapelusze damskie i męskie, czapki; wąsy i płaszcz męski; karteczki z zapisanymi nazwami miejsc.

Lp.	Etap	PRZEBIEG ZAJĘĆ	Umiejętności kluczowe
1.	Powitanie	<ul style="list-style-type: none">• Powitanie w sali.• Uczniowie stoją w kręgu. Nauczyciel podaje rękę każdemu dziecku mówiąc: <i>Witam Cię serdecznie</i> (np. Małgosiu).• Uczniowie nadal stoją w kręgu. Wybrane dziecko wypowiada swoje imię i wykonuje dowolny gest, np. ukłon, wzniesienie ręki do góry; dzieci z grupy powtarzają ten gest. Następne dziecko wypowiada swoje imię i wykonuje inny gest, a grupa go powtarza.	<ul style="list-style-type: none">• Komunikacja.• Współpraca z innymi osobami.• Obserwacja.• Prezentacja i pokaz.
2.	Przygotowanie miejsca pracy	<ul style="list-style-type: none">• Przygotowanie rekwizytów: kapeluszy damskich i męskich, czapek; płaszcz męskiego i wąsów.• Wyklejenie taśmą stanowisk, na których dzieci będą się witały (miejsca oznaczone kolorową taśmą w kształcie znaku X).• Przygotowanie karteczek z zapisanymi nazwami miejsc.	<ul style="list-style-type: none">• Obserwacja.
3.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none">• Nauczyciel zaprasza jedno z dzieci do pokazu i prosi, aby stanęło przed nim w wyznaczonym miejscu (znak X).• Nauczyciel podchodzi z wdziękiem i gracją do ucznia i z głową podniesioną do góry, w odległości około 2 stóp zatrzymuje się przed dzieckiem, zsuwa obie stopy i wyciągając swoją prawą rękę, ściska dłoń dziecka patrząc mu w oczy. Pochyla lekko głowę i uśmiechając się, wita je werbalnie: <i>Dzień dobry Małgosiu.</i>	<ul style="list-style-type: none">• Obserwacja.• Koncentracja.• Prezentacja.• Gracja, wdźwięk• Normy grzecznościowe.
4.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none">• Nauczyciel prosi, aby dzieci ustawiły się na znakach X parami (naprzeciw siebie).• Zadaniem każdej pary jest przywitanie się wg wcześniejszej prezentacji.	<ul style="list-style-type: none">• Współpraca.• Łączenie w pary.

		<ul style="list-style-type: none"> Po wykonaniu ćwiczenia przez każdą z par nauczyciel wprowadza nowy element do ćwiczenia: na hasło <i>Witam Cię</i>; dzieci zmieniają się i powtarzają ćwiczenie wg poznanego wcześniej pokazu. Po zakończeniu ćwiczenia nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły na dywanie i poznały ciekawostkę dotyczącą witania się. 	<ul style="list-style-type: none"> Równowaga. Komunikacja. Gracja, wdzięk. Obserwacja. Naśladowanie.
5.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> Nauczyciel (kobieta) nakłada na głowę kapelusz (w dalszej kolejności czapkę) i wita się z wybranym dzieckiem. Nauczyciel zakłada płaszcz, dokleja sobie wąsy (atrybut męskości), nakłada kapelusz (w dalszej kolejności czapkę) i wita się z wybranym dzieckiem (kapelusz – ściągą, czapkę – nie). Zwrócenie uwagi na różnicę w witaniu się mężczyzny i kobiety – omówienie prezentowanej scenki. 	<ul style="list-style-type: none"> Pokaz. Obserwacja. Koncentracja. Porównywanie. Komunikacja. Słuchanie.
6.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> Nauczyciel proponuje uczniom zabawę w wcielanie się w role – kto kim jest i jak się z nim witamy? Rola pierwsza; wybranie chłopca i dziewczynki i zadanie pytania: <i>Kto powinien podać rękę jako pierwszy?</i> Uczniowie odpowiadają i odgrywają scenkę. Rola druga: wybranie trzech osób, wyjaśnienie, że dwóch kolegów spotyka koleżankę i zadanie pytania: <i>Jak przedstawić koleżance nieznanego kolegę?</i> Odegranie scenki. Wybranie dwóch osób i nauczyciela, zapytanie, ile razy uczniowie powiedzą „Dzień dobry” spotkanej na przerwie nauczycielce. Wykonanie scenki rodzajowej. 	<ul style="list-style-type: none"> Drama. Obserwacja. Komunikacja.
7	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> Nauczyciel proponuje nową zabawę. W kapeluszu znajdują się karteczki z nazwami różnych miejsc, np.: park, szpital, kościół, szkoła, u kolegi. Każde dziecko losuje po jednej karteczce z nazwą miejsca. Wspólnie z nauczycielem dzieci zastanawiają się, jak powinno się witać we wskazanym miejscu. Np. w kościele nie witamy się werbalnie, nie mówimy sobie „dzień dobry” ani „cześć”, nie podajemy ręki. Możemy lekko skłonić głowę i uśmiechnąć się do siebie. Zachowujemy ciszę ze względu na powagę miejsca. 	<ul style="list-style-type: none"> Drama. Obserwacja. Komunikacja.

		<ul style="list-style-type: none"> • W parku natomiast okazujemy radość ze spotkania, możemy uścisnąć swoje dłonie i powiedzieć „dzień dobry”, „witaj”, „cześć”. Zachowujemy się swobodnie, ale kulturalnie. • Po omówieniu następuje odegranie scenek zgodnie z wylosowanymi miejscami. 	
8.	Kontrola błędów	<ul style="list-style-type: none"> • Nie patrzy w oczy osobie, z którą się wita. • Nie zachowuje równowagi ciała, zbyt mocno ściska dłoń. • Wyciąga lewą rękę na powitanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Weryfikacja. • Współpraca z koleżankami i kolegami.
9.	Sprzątanie	<ul style="list-style-type: none"> • Odkładanie akcesoriów na miejsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • Porządek.
10.	Zaproszenie do kręgu, swobodna rozmowa dotycząca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel stara się, by w rozmowie brały udział wszystkie dzieci. • Rozmowa dotyczy kwestii: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Jak dziś pracowaliśmy?</i> – <i>Czego się dowiedzieliśmy?</i> – <i>Jakich słów używa kulturalny człowiek na powitanie i pożegnanie?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Ocena. • Relacje w grupie. • Słuchanie.
11.	Pożegnanie (lekcja ciszy)	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel staje przy drzwiach i szeptem wywołuje imię dziecka. • Wywołane dziecko wstaje z dywanu, podchodzi do nauczyciela i żegna się z nim, podając mu rękę. • Po pożegnaniu dzieci ustawiają się do wyjścia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słuchanie. • Koncentracja. • Wdzięk i grzeczność.

Wnioski po przeprowadzonych zajęciach

Lekcja przeprowadzona według scenariusza wprowadziła dzieci w świat kulturalnego zachowania, okazywania szacunku sobie i innym, poruszania się z gracją i wdziękiem. Dała możliwość doświadczenia życzliwości, uśmiechu i radości z obcowania z drugą osobą. Chociaż na początku nie było to łatwe, to jednak coraz częściej dzieci okazują sobie wzajemny szacunek przy powitaniu i pożegnaniu.

Dzieciom podobał się pokaz przygotowany przez nauczyciela. Same chciały się wcielić w role mężczyzny i kobiety. Chętnie odgrywały również zaplanowane scenki dramatyczne i wymyślały inne sytuacje, dlatego postanowiłam zaproponować jeszcze jedno ćwiczenie, w którym dzieci miały możliwość odegrania sytuacji witania się w różnych miejscach. Poprzez odgrywanie scenek dzieci uczyły się zasad, które mogą stosować w otaczającej rzeczywistości. Na zajęciach dzieci nie tylko dobrze się bawiły, ale uczyły się również porządku i wyciszenia siebie.

Opracowała: mgr Justyna Demczyszak

Scenariusz nr 5

Scenariusz zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą M. Montessori dla kl. II (Praca z materiałem praktycznego dnia)

Konspekt zajęć pozalekcyjnych jest przeznaczony dla uczniów osiągających wyniki mieszczące się w normie, uczęszczających do kl. II integracyjnej.

Jeden z uczniów dobrze radzi sobie z nauką, jednakże jest słaby pod względem umiejętności manualnych oraz ma trudności w nawiązywaniu relacji z rówieśnikami. Samorzutnie nie bierze udziału w zabawach dowolnych.

Pozostałe dzieci mają kłopoty z koncentracją oraz czytaniem i samodzielnym zapisywaniem wyrazów. W grupie tej jest dziewczynka siedmioletnia oraz sześcioro dzieci ośmioletnich. Jedno z dzieci wykazuje również niski poziom sprawności manualnej. Dzieci te są bardzo ruchliwe. Często chodzą po klasie. Bardzo łatwo rozpraszają się na zajęciach. Bardzo wolno pracują i często nie kończą rozpoczętych zadań. Stale trzeba je zachęcać i motywować do pracy. Najchętniej jeszcze bawiłyby się. Często są zmęczone już na pierwszej lekcji.

TEMAT: Zapnij i rozepnij płaszczyk.

TEMAT DO DZIENNIKA: Wdrażanie do samodzielności i porządku. Rozwijanie koordynacji i koncentracji – doskonalenie umiejętności zapinania i rozpinania guzików.

CELE OGÓLNE: Zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- rozróżnia strony prawą i lewą (prawa ręka i lewa ręka),
- będzie rozpinął guziki, koncentrując się na dokładności i precyzji,
- będzie zapinał guziki, koncentrując się na dokładności i precyzji,
- potrafi samodzielnie ubrać się i rozebrać,
- ubiera i rozbiera lalki,
- zademonstruje swoje umiejętności kolegom i koleżankom z klasy.

FORMY: indywidualna, zbiorowa, grupowa.

METODY: pokaz, praktyczne działanie, ćwiczeniowa, rozmowa kierowana

MATERIAŁY: ramka z dużymi i małymi guzikami, ramki posiadające guziki różnorodnych rozmiarów z odpowiadającymi im dziurkami, ubrania zapinane na guziki z przodu i z tyłu, lalki

Lp.	Etap	PRZEBIEG ZAJĘĆ	Umiejętności kluczowe
1.	Powitanie	<ul style="list-style-type: none"> • Powitanie: • Zabawa: <ul style="list-style-type: none"> – Dzieci dobierają się w pary i ustawiają się twarzami do siebie, tworząc koła – wewnętrzne i zewnętrzne. Śpiewają tekst i wykonują różne ruchy: <i>Wszyscy są, witam was</i> (machają do siebie rękami). <i>Na zabawę przyszedł czas</i> (maszerują do siebie w parze). <i>Jestem ja, jesteś ty</i> (pokazują ręką siebie i kolegę). <i>Raz, dwa i trzy</i> (uderzają w dłonie kolegów) i następuje przejście po kole zewnętrznym w prawą stronę (zaprawą ręką). Dzieci w kole wewnętrznym nie przemieszczają się. • Zabawa: <ul style="list-style-type: none"> – „Ludzie do ludzi” – witanie się różnymi częściami ciała. Dzieci dobierają się w pary. Swoim partnerom mówią coś miłego. Nauczyciel mówi: <i>prawa ręka do prawej ręki, lewe kolanko do lewego kolanka, nosy do nosów</i>, itp. Na hasło <i>ludzie do ludzi</i> następuje zmiana par, itd. • Przygotowanie do zajęć. • Dzieci siadają w kręgu na wykładzinie – przekazują dzwoneczek w taki sposób, aby nie wydał dźwięku. • Rozmowa: <ul style="list-style-type: none"> – <i>W co się dzisiaj ubrałeś?</i> – wymień części garderoby. • Rozwiązywanie zagadek: 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Współpraca z kolegami. • Utrwalenie strony prawej i lewej (prawa i lewa ręka). • Koncentracja. • Słuchanie. • Artykulacja. • Rozumowanie. • Wnioskowanie. • Kojarzenie. • Obserwacja.

		<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kiedy jest zimno, kiedy deszcz pada, gdy na dwór wychodzisz, na siebie wkładasz. (płaszcz)</i> 2. <i>Na dole – dwie rury, a na górze pasek. Chłopcy je noszą zawsze, a dziewczynki czasem. (spodnie)</i> 3. <i>Był na owcy, na baranie. Nadal jest kudłaty cały, chociaż zmienił się w ubranie. Jest na mrozy doskonały. (kożuch)</i> 4. <i>Miewa daszek z przodu, chociaż to nie domek. Chroni przed słońcem i chłodem głowy chłopców i dziewczynek. (czapka)</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>W jaki sposób zapinają się twoje ubranka?</i> • <i>Oglądanie guzików o różnym kształcie i wielkości.</i> 	
2.	Przygotowanie miejsca pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie otoczenia. – Nauczyciel wyjmuje ramkę, przenosi ją oburącz i kładzie cichutko na stole. – Zaprasza dziecko, które siada wraz z nim przy stoliku, tak aby mogło obserwować czynności nauczyciela, i zachęca do wykonania ćwiczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja.
3.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Lekcja rozwojowa z materiałem Montessori. • Nauczyciel wygłasza komentarze na temat guzików, wskazuje je kolejno i rozpoczyna demonstrację ćwiczenia – ROZPINANIE GUZIKÓW: – Nauczyciel sprawia by górna poła zapiętego na guziki materiału była po jego lewej stronie. – Pokaz zaczyna od górnej części ramki guzikowej i bierze połą z dziurkami do prawej ręki, trzymając kciuk nad guzikiem. – Przechyla guzik lewą ręką i popycha bok guzika do dziurki, ale jedynie do połowy. – Wypuszcza połą materiału prawą ręką i chwyta guzik od dołu. – Następnie chwyta połą materiału lewą ręką i kontynuuje przeciąganie guzika prawą ręką. – Odpina, idąc w dół poły kolejny guzik do momentu, aż materiał zostanie rozpięty. – Otwiera ramkę guzikową poprzez odchylenie dwóch poł materiału. – Teraz nauczyciel demonstruje ćwiczenie – ZAPINANIE GUZIKÓW: 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwacja. • Koncentracja. • Utrwalenie umiejętności rozpoznawania-strony prawej i lewej (prawa i lewa ręka). • Współpraca. • Odwzorowywanie. • Naśladowanie.

		<ul style="list-style-type: none"> • Najpierw umieszcza połą z guzikami na środku i rozkłada ją gładko. • Następnie umieszcza połą z dziurkami guzika na środku i kładzie ją na tej pierwszej połą w taki sposób, żeby dziurki były dokładnie nad guzikami. • Zaczynając od góry, podnosi połą z dziurkami lewą ręką, aby odsłonić odwrotną stronę. • Bierze guzik prawą ręką, umieszczając kciuk na górze. • Przechyla guzik i wsuwa go do dziurki do połowy. • Puszczą połą lewą ręką i chwytą brzeg guzika. • Przeciąga guzik przez dziurkę lewą ręką. • Obraca leciutko guzik i puszcza go. • Kontynuuję w taki sam sposób w kierunku do dołu ramki, aż do momentu, gdy wszystkie guziki będą bezpiecznie spoczywały na odpowiadających im dziurkach i dwie poły zostaną zamknięte. • Nauczyciel odnosi ramkę guzikową z powrotem na miejsce. • Nauczyciel zachęca dzieci do wykonania tego ćwiczenia na ramkach posiadających guziki różnorodnych rozmiarów z odpowiednimi dla nich dziurkami. 	
4	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowie ćwiczą umiejętność – ROZPINANIE GUZIKÓW: • <i>Przynieś ramkę guzikową z regału oburącz połą cichutko w miejscu pracy.</i> • <i>Ułóż połą zapiętego na guziki materiału po swojej lewej stronie. Zaczynij od górnej części ramki i weź połą z dziurkami do prawej ręki, trzymając kciuk nad guzikiem.</i> • <i>Przechyl guzik lewą ręką i popchnij bok guzika do dziurki, ale tylko do połowy.</i> • <i>Wypuść połą materiału prawą ręką i uchwyc guzik od dołu.</i> • <i>Uchwyc połą materiału lewą ręką i przeciągnij guzik prawą ręką.</i> • <i>Odpinaj, posuwając się w dół poły, każdy kolejny guzik do momentu, aż materiał zostanie rozpięty.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja. • Utrwalenie umiejętności rozpoznawania strony prawej i lewej (prawa i lewa ręką) • Odwzorowywanie. • Wdrażanie do samoobsługi.

.		<ul style="list-style-type: none"> • Otwórz ramkę guzikową poprzez odchylenie dwóch poł materiału. • ZAPINANIE GUZIKÓW: • Umieść połę z guzikami na środku i połóż ją gładko. • Teraz umieść połę z dziurkami na środku i połóż ją na tej pierwszej pole tak, aby dziurki guzikowe były na guzikami. • Zaczynając od góry, podnieś połę z dziurkami lewą ręką, aby odstąpić odwrotną stronę. • Weź guzik prawą ręką, umieszczając kciuk na górze. • Przechyl guzik i wsuń go do dziurki do połowy. • Puść połę lewą ręką i uchwyc brzeg guzika. • Obróć leciutko guzik i puść go. • Wykonuj te same czynności w kierunku dołu ramki, aż wszystkie guziki będą zapięte. • Odnieś ramkę guzikową na miejsce. • Uczeń odtwarza czynności na ramce z dużymi i małymi guzikami. 	
5.	Ćwiczenia	<ul style="list-style-type: none"> • Załóż płaszczyk i zapnij guziki. Rozepnij guziki i ściągnij płaszczyk. • Rozepnij guzik z tyłu bluzki. Załóż bluzkę, zapnij guzik. Rozepnij guzik i ściągnij bluzkę. • Ubierz i rozbierz lalki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja • Wdrażanie do samoobstugi
6.	Kontrola błędów	<ul style="list-style-type: none"> • W materiale – dwie poły materiału nie zostały zapięte. • Zaobserwowanie przez nauczyciela. • Ubierane części garderoby nie zostały zapięte prawidłowo. • Ubranka lalek zostały zapięte nieprawidłowo. • Zaobserwowanie przez drugie dziecko. 	<ul style="list-style-type: none"> • Weryfikacja • Współpraca z kolegami.
7.	Sprzątanie	<ul style="list-style-type: none"> • Naprawa błędów: <ul style="list-style-type: none"> – zapięcie obu poł materiału, – prawidłowe zapięcie płaszczyka, – prawidłowe ubranie lalek, – odkładanie akcesoriów na miejsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja • porządek
8.	Zaproszenie do kręgu, swobodna rozmowa dotycząca pracy.	<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel zwraca uwagę, aby w rozmowie wzięły udział wszystkie dzieci. • Rozmowa na tematy: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Czy podobało ci się zajęcie?</i> – <i>Czy chętnie pracowałeś?</i> – <i>Co sprawiło ci największą przyjemność, a czego nie chciałeś robić?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja. • Ocena. • Współpraca. • Relacje w grupie.

9.	Pożegnanie (lekcja ciszy)	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci są rozproszone po sali. • Nauczyciel siedzi na linii okręgu i szeptem możliwie najciszej imiona dzieci. • Dziecko, które usłyszy swoje imię, podchodzi bezszelestnie i również siada na linii okręgu. • Z wyszeptaniem kolejnego imienia nauczyciel czeka, aż przywołane wcześniej dziecko wygodnie usiądzie i zastygnie w bezruchu. • Gdy wszystkie dzieci siedzą już na linii okręgu, nauczyciel włącza cichą muzykę relaksacyjną. • Dzieci zamykają oczy i wsłuchują się w muzykę. • Następnie nauczyciel daje dzieciom guziki. • Dziecko, które otrzyma guzik, cichutko wstaje i pięknie wyprostowane, z gracją udaje się w kierunku drzwi. Przy drzwiach cichutko wkłada guzik do pudełeczka i wychodzi z klasy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słuchanie. • Koncentracja. • „Wdzięk i grzeczność”.
----	--------------------------------------	---	---

Wnioski po przeprowadzonych zajęciach

1. Zajęcia przeprowadzone według scenariusza udały się. Zaplanowane przeze mnie ćwiczenia zostały wykonane w odpowiednim czasie. Ćwiczeń wystarczyło na dwugodzinne zajęcia.
2. Udało mi się zrealizować założenia zawarte w konspekcie oraz osiągnąć zaplanowane cele. Dzieci nauczyły się rozpinać i zapinać guziki przy swoich ubrankach, ubierały i rozbierały lalki oraz samodzielnie ubierały i rozbierały się. Czynności, te wykonywały z dokładnością i precyzją. Jeden z uczniów, słaby manualnie, miał małe problemy przy ubieraniu lalki i siebie, mimo, że ćwiczył więcej niż pozostałe dzieci.
3. Dzieciom najbardziej podobała się część, w której mogły sprawdzić nabyte umiejętności. Były dumne z tego, że poradziły sobie z zapinaniem i rozpinaniem guzików przy swoich ubraniach. Chłopcom szczególnie podobało się ubieranie lalek, ponieważ takich czynności nie wykonywali wcześniej.
4. Demonstrując rozpinać i zapinać guzików miałam obawy, czy dzieci zapamiętają kolejność poszczególnych etapów tych czynności, ale okazało się, że uczniowie poradzi sobie.
5. Zauważyłam, że uczniowie polubili lekcje ciszy. Potrafią skoncentrować się, wysiszyć. Jednakże super wychodzi im to na zajęciach w małej grupie, natomiast kiedy powracają na zajęcia z całą klasą często są rozkojarzone, rozgadane.

Opracowała: mgr Beata Kowalczyk

PROPOZYCJE PRZYKŁADOWYCH ĆWICZEŃ Z DZIEĆMI ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Przykłady ćwiczeń, które można wykorzystać w usprawnianiu analizatorów percepcji

Ćwiczenia usprawniające percepcję wzrokową:

- układanie obrazków według instrukcji słownej (po prawej, po lewej, na dole, na górze),
- układanie obrazka z części, puzzle,
- układanie obrazków według wzoru i z pamięci,
- układanie historyjek obrazkowych w szeregu według kolejności zdarzeń,
- wyszukiwanie szczegółów, którymi różnią się dwa obrazki,
- uzupełnianie w obrazkach brakujących szczegółów,
- dobieranie w pary małych i wielkich liter, drukowanych i pisanych,
- dobieranie par jednakowych obrazków („Memory”),
- układanie według wzoru kompozycji z klocków, figur geometrycznych, cyfr, liter.

Ćwiczenia usprawniające percepcje słuchową:

- opowiadanie historyjek obrazkowych,
- słuchanie bajek, opowiadań,
- opowiadanie treści usłyszanych bajek i opowiadań,
- nauka na pamięć wierszyków, piosenek, rymowanek i ich prezentowanie
- odtwarzanie rytmu (klaskaniem, pukaniem, na instrumentach muzycznych itp.),
- graficzne przedstawianie układu dźwięków, rytmu (rysowanie kropek, kresek itp.),
- rozpoznawanie odgłosów otoczenia (szelestów, szmerów, stuknięć), ich naśladowanie i lokalizacja,
- rozpoznawanie odgłosów przyrody (szumu deszczu, śpiewu ptaków itp.),
- wyodrębnianie wyrazów, zdań w wypowiedziach,
- kojarzenie głoski z literą (głoska – słyszana, litera – zapisana, np. słowo „grzyb” to 4 głoski: g-rz-y-b, ale 5 liter: g-r-z-y-b),
- uzupełnianie zdań brakującymi wyrazami,
- różnicowanie głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych ze słuchu (np. b – p, d – t,
- dzielenie wyrazów na sylaby, klaskanie w rytm wypowiedzanych sylab.

Ćwiczenia usprawniające orientację w przestrzeni i schemacie ciała:

- różnicowanie lewej i prawej strony ciała (pokaż prawą rękę, lewą nogę, prawe oko, lewe ucho, dotknij prawą ręką lewej nogi itp.),
- różnicowanie lewej i prawej strony w przestrzeni (dwa kroki w prawo, trzy kroki ukośnie w lewo etc.),
- określanie stron w przestrzeni (połóż klocek obok misia, włóż klocek do pudełka, postaw kubek na talerzu etc.),
- rozróżnianie pojęć typu: „do przodu, z przodu, do tyłu, z tyłu, w lewo, w prawo, do góry, w dół, w górze, na dole, przed, za, pod, między, na, nad, w, z” poprzez układanie przedmiotów zgodnie z instrukcją słowną,
- porównywanie przedmiotów i obrazków różnej wielkości,
- ruchy naprzemienne,
- rysowanie oburącz.

Ćwiczenia usprawniające małą motorykę:

- zamalowywanie dużych powierzchni farbami i grubym pędzlem,
- rysowanie oburącz na dużych płaszczyznach pionowej i poziomej różnych wzorów,
- obrysowywanie szablonów, kalkowanie,
- cięcie po narysowanych liniach prostych, łamanych, falistych, kolistych,
- wycinanie najpierw prostych, potem nieco bardziej skomplikowanych kształtów z papieru,
- wypełnianie konturów za pomocą kresek poziomych i pionowych, wydzieranką lub wyklejanką,
- rysowanie form falistych według wzoru,
- przewlekanie sznurowadeł, nakładanie koralików na drut i sznurek,
- gnienie chusteczek, papieru, gazety.

Ćwiczenie na analizę wzrokową

Dziecko ma rozwiązać typowy anagram, czyli tak przestawić litery, aby ułożyć nazwę zabawki

Poplątane nazwy zabawek

OKCILK _____ /KLOCKI/

TAEAIKW _____ /LATAWIEC/

ALLKA _____ /LALKA/

ŁKIPA _____ /PIŁKA/

Ćwiczenie na analizę wzrokową

Podkreśl w wyrazach litery **a, A**. Policz je i zaznacz, ile ich jest.

Azor, arbuz, gra

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Ćwiczenie na analizę słuchową

Zdania według abecadła – dzieci układają zdania, których poszczególne wyrazy rozpoczynają się od kolejnej litery alfabetu.

A: Ania akceptuje apodyktycznego Andrzeja.

B: _____

C: _____

Ćwiczenie na analizę słuchową

Układanie zdań, których wyrazy rozpoczynają się od litery przykładowego, podanego wyrazu

OWOC

OKRUTNY

WIKTOR

ODPARŁ

CIOS

Ćwiczenie na analizę słuchową

Zabawa w ukryte słowa: poszukaj w tych wyrazach ukrytych słów albo wymyśl słowa, w których są ukryte inne słowa np.:

skarbonka

atakować

krokodyl

aksamit

kotwica

badanie

program

kasza

abonament

gabaryt

szuflada

wkład

ZABAWY ROZWIJAJĄCE ZMYŚL CZUCIA

Zaczarowany worek

Do worka, zamkniętego kartonu, w którym jest tylko mały otwór, wkładamy kilka przedmiotów. Dziecko wkłada rękę, ręce i nie wyciągając przedmiotu, stara się odgadnąć jego nazwę.

Dotykanie materiałów

Podczas przygotowanie do tej zabawy dzieci poznają różne materiały, z których zrobione są ubrania – wełnę, bawełnę, skórę, materiały syntetyczne. Podczas właściwej zabawy nauczycielka rozwiesza kilka sztuk garderoby, a dziecko z zamkniętymi oczyma, przy pomocy tylko dotyku stara się rozpoznać i nazwać materiał, z którego wykonane są stroje.

Badanie lasu

W połączeniu z ćwiczeniami słuchowymi i doskonaleniem węchu, dotykanie rękoma dostarcza ciekawych informacji o otoczeniu. Dotykając drzew, trawy, liści dziecko opisuje, co czuje, i stara się odgadnąć, czego dotyka.

Chodzenie na bosaka

Odkrywanie przyrody na bosaka to doświadczenie, które bardzo podoba się dzieciom, a wykonane z zamkniętymi oczyma zaskakuje, że i stopami można poznawać świat. Takie doświadczenia można robić także w sali, wykorzystując różne dywaniki, maty, rozsypując drobne kamienie czy piasek.

Masaż piłką tenisową

Dzieci stają przy ścianach, przyciskając plecami piłki tenisowe. Masują plecy, poruszając się w górę, w dół, na boki. Taki automasaż pomaga zlikwidować napięcia mięśniowe, opanować koordynację i doświadczyć dobroczynnego działania masażu.

Mój przyjaciel

Dzieci dobierają się w pary i z zamkniętymi oczyma wzajemnie się dotykają. Starają się zapamiętać jak najwięcej szczegółów. Jakiego wzrostu jest drugie dziecko, jakie w dotyku jest jego ubranie, czy nosi okulary lub biżuterie, itp. Następnie spotykają się w kręgu. Dziecko, które będzie zgadywać zamyka oczy i delikatnie badają dotykiem poszczególne dzieci, stara się rozpoznać swego przyjaciela.

Relaksujące drzewo

Każde z dzieci wybiera sobie w swoim otoczeniu drzewo, które przez rok ma być jego relaksującym drzewem. Z zamkniętymi oczyma dzieci badają korę, konary i jeśli to możliwe, gałęzie drzewa. Co jakiś czas wracamy pod drzewo, aby dzieci mogły poczuć zmiany uwarunkowane porą roku czy wilgotnością powietrza.

Ciepła zabawka

Dzieci otrzymują zabawki wykonane z różnych materiałów. Z zamkniętymi oczyma próbują rozdzielić je do koszy, osobno „zimne” i „ciepłe”. W ten sposób można dzielić także przedmioty na miękkie, twarde, lekkie, ciężkie, gładkie, szorstkie, długie, krótkie, mniejsze, większe, cienkie, cieńsze.

Układanie książek

Książki różniące się grubością i formatem należy posegregować według wielkości. Zadanie wykonuje dziecko posługując się tylko dotykiem. Zadanie można modyfikować, np. układamy książki od najgrubszej do najcieńszej.

Dotykanie twarzy

Jeśli dzieci się lubią i mają do siebie zaufanie, chętnie wykonają to ćwiczenie. Dzieci nawzajem dotykają z zamkniętymi oczyma twarzy koleżanki/kolegi,

jednocześnie opisując swoje doświadczenia. W podsumowaniu ciekawe są spostrzeżenia dzieci, które były dotykane, co było przyjemne, a co – nieprzyjemne, czy istniały miejsca szczególnie wrażliwe na dotyk i w której roli dzieci czuły się lepiej.

Moje – twoje

Dzieci kładą na stole jedną swoją rzecz. Osoba rozpoczynająca zabawę, z pośród przedmiotów rozłożonych na stole uważnie badając kształt i rodzaj tworzywa, stara się znaleźć swą własność.

Układanie puzzli

Najlepiej nadają się do tej zabawy puzzle drewniane, których kontury są bardzo dobrze wyczuwalne. Najpierw dzieci układają, patrząc na obraz, a potem starają się dopasować do siebie odpowiednie fragmenty, posługując się tylko dotykiem.

Ubieranie po omacku

Ćwiczenie wywołuje wiele radości i pozwala doskonalić między innymi koordynację ruchową. Po lekcji gimnastyki nauczycielka prosi, aby dzieci ubrały się z zamkniętymi oczyma. Aby się to udało, dzieci muszą dokładnie zbadać każdy fragment ubrania. Gdzie jest góra/dół, przód/tył, prawa strona/lewa strona itd. Może to stanowić punkt wyjścia do rozmowy o tym, jak radzą sobie osoby niedowidzące lub niewidome.

Znajdowanie pary butów

Przed dziećmi kładziemy 6 różnych lewych butów. Zadanie polega na dopasowaniu ich do prawego buta, który dziecko otrzymało, z zamkniętymi oczyma i utworzeniu pary. Żeby znaleźć parę, dziecko musi uważnie dotykać i porównywać detale: materiał, kształt, wielkość.

Mistrz ugniatania

Każde dziecko otrzymuje masę plastyczną i kawałek materiału. Nauczyciel formułuje coś z masy tak, aby było to widoczne dla wszystkich. Dzieci uważnie obserwują ruchy jego rąk i próbują je naśladować, tworząc własne dzieła.

ĆWICZENIA I ZABAWY WSPOMAGAJĄCE ZMYŚŁ SŁUCHU

Kartkowanie książki

Jedna osoba trzyma w ręku książkę, w której powoli przewraca kolejne kartki, po każdej z nich robiąc krótką przerwę. Dzieci, siedząc z zamkniętymi oczyma, starają się zapamiętać liczbę przewróconych kartek.

Mała myszka

Jedno z dzieci siada w środku kręgu, zamyka oczy i odgrywa ślepego kotka. Wybrane z grupy kolejne dziecko zamienia się w myszkę, która ma spróbo-

wać opuścić krąg niesłyszana przez kota. Kotek musi uważnie i w skupieniu nasłuchiwać jakiegokolwiek odgłosu myszki. Jeśli sądzi, że ją usłyszał, wskazuje kierunek, z którego dochodził dźwięk.

Zabawa w słowa

Dzieci w parach stają w niewielkiej odległości od siebie. Jeden z partnerów rozpoczyna zabawę, wypowiadając niezbyt głośno dowolne słowo. Drugie dziecko powtarza wyraz i, jeśli poprawnie go odtworzyło, może zrobić krok do tyłu. Teraz drugie słowo mówi szeptem jego kolega. Jeśli i to słowo zostało zrozumiane, dziecko cofa się o kolejny krok. Im większa staje się odległość między dziećmi, tym uważniej musi przysłuchiwać się „odbiorca” i tym wyraźniej musi mówić „nadawca”.

Papier czy plastik

W pierwszej fazie ćwiczenia dzieci badają różne przedmioty, oglądają je, dotykają ich, słuchają wydawanych przez nie dźwięków. Właściwe ćwiczenie polega na tym, aby bez patrzenia zebrać do jednego pojemnika papier, a do drugiego – plastik. Nauczycielka podczas ćwiczenia gniecie, stuka, mnie materiały tak, aby dziecko mogło zdecydować. Gdy materiał jest rozdzielony, dziecko otwiera oczy i sprawdza zawartość pojemników.

Kamienie w potoku

Ćwiczenie można wykonać nad strumykiem lub w sali. Podczas gdy dzieci mają zamknięte oczy, wrzucamy do wody kamyki. Uczestnicy muszą dobrze się wsłuchać, aby rozpoznać, czy duży, czy mały kamień wpadł do wody.

Dźwiękowy spacer

Dziecko otrzymuje np. łyżeczkę i chodząc z zamkniętymi oczyma po pomieszczeniu, uderza łyżeczką w różne przedmioty. Istotna jest rozmowa kończąca ćwiczenie, w której kierujemy uwagę na to, które przedmioty dźwięczą, które przedmioty słychać wyraźnie, których nie słychać wcale. Możemy także zwrócić uwagę na takie cechy jak pusty, drewniany, twardy, miękki itp.

Swobodny upadek

Dzieci obserwują, jak prowadzący upuszcza różne przedmioty, np. kawałek drewna, kamień, kartkę papieru, puszkę. W tej fazie powinny umieć przyporządkować przedmiotom odgłosy powstające podczas ich upadku na ziemię i je zapamiętać. Podczas ćwiczenia prowadzący upuszcza 2–3 przedmioty a dzieci z zamkniętymi oczyma starają się rozpoznać, jakie przedmioty, z czego zrobione spadały na podłogę. Trudniejszą wersją tego ćwiczenia będzie zabawa w słuchanie np. spadających szpilek. Prowadzący upuszcza kolejno kilka szpilek, a dzieci w tym czasie starają się policzyć, ile ich było.

Słuchanie muzyki

Dzieci zamykają oczy, a jedna osoba włącza muzykę i powoli nastawia ją coraz

głośniej. Prowadzący kilka razy podczas ćwiczenia zmienia głośność, a dzieci, gdy tylko zauważą zmianę natężenia dźwięku, mają podnieść rękę. Wymaga to bardzo uważnego słuchania i skupienia.

Grzechotanie grochu

W pudełkach po zapałkach ukrytych jest po kilka ziarenek grochu. W kilku z nich – tylko jedno ziarenko. Dzieci, potrząsając pudełkiem starają się wybrać te, w których jest tylko jedno ziarenko.

Reksio łap piłkę

Zadanie Reksia polega na tym, aby z zamkniętymi oczyma odnaleźć toczącą się kulę (może to być także piłka z dzwoneczkiem, samochodzik lub inny przedmiot wydający cichy dźwięk). Dzieci podają sobie lub toczą do siebie przedmiot, a Reksio z zamkniętymi oczyma stara się go odnaleźć i złapać. Aby to ćwiczenie się udało, w pomieszczeniu musi być „cicho jak makiem zasiał”.

Łańcuch dźwięków

Wszyscy gracze siedzą w kręgu. Jedno z dzieci rozpoczyna zabawę, prezentując jakiś odgłos, np. pukanie w podłogę. Kolejny gracz naśladuje poprzednie dźwięki i dodaje następne. Im więcej elementów dochodzi, tym dzieci muszą się bardziej skoncentrować. Ponieważ zabawa wymaga uwagi, skupienia i wytrwałości, można pomóc dzieciom. Zanim dojdzie nowy dźwięk, grupa może wspólnie odtwarzać poprzednie.

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA JAKO ELEMENTY RYTUAŁÓW W STYMULACJI POLISENSORYCZNEJ

Rytuał wyciszenia podczas posiłku

W porze śniadania, obiadu, jeśli dzieci jedzą razem, można wprowadzić zwyczaj zapalania świecy, by spędzić ten czas w ciszy, skupiając się na płomieniu. Koncentracja na płomieniu pomoże osiągnąć stan skupienia, spokoju. Przed przystąpieniem do jedzenia każdy może wyrazić swoją wdzięczność za coś, co go spotkało, powiedzieć coś przyjemnego sąsiadowi lub uczestniczyć we wspólnym przygotowaniu wiersza. Podobną funkcję może pełnić modlitwa lub tak jak w dawnej francuskiej kreskówce „Madeleine” – wspólnie wypowiedziane słowa „Przy wspólnym stole podczas jedzenia składamy sobie dobre życzenia”.

Rytuał wyciszenia podczas posiłku

Ważnym jest, aby czasu posiłku nie zakłócały głośne rozmowy. Można wprowadzić zasadę mówienia tylko do sąsiada z prawej i lewej strony, zawsze szeptem. Istotnym elementem tego ćwiczenia jest obecność nauczyciela, który swoją postawą daje przykład właściwego, wyciszonego zachowania. Jeśli dzieci ko-

rzystają z telefonów komórkowych, warto też umówić się z nimi, że w czasie posiłku pozostają one wyłączone, dotyczy to oczywiście także dorosłego.

Stworzenie kącika spokoju

Kącik taki to miejsce, w którym można spędzić czas w odosobnieniu. Udać się do niego można, kiedy czujemy potrzebę ciszy, aby odzyskać równowagę i spokój wewnętrzny, na przykład po stresującej dla dziecka sytuacji szkolnej, konflikcie lub kiedy spędzenie kilku chwil w samotności może okazać się pomocne. Kącik spokoju nie może być miejscem kary.

W urządzaniu takiego miejsca powinny uczestniczyć dzieci. Warto w nim umieścić zdjęcia miejsc, które wpływają na dzieci uspokajająco, elementy przyrody takie jak muszle, kamienie, uspokajające obrazki, czasem zdjęcia najbliższych, kolorowanki z mandalami. Jeśli jest to możliwe, można też puścić w tym miejscu cichą muzykę instrumentalną lub umieścić słuchawki do jej odsłuchania.

Ponieważ czas spędzany w kąciku nie może być nieograniczony, warto umieścić tam klepsydrę, np. wodną, której obserwacja wzmocni efekt wyciszenia.

Ćwiczenie zachowywania spokoju

To proste ćwiczenie pochodzi z książki *Dziecko emocjonalnie inteligentne*.

Powinno być wykonywane indywidualnie – lecz warto go nauczyć wszystkie dzieci (i siebie). Warto też je stosować zawsze, kiedy zauważymy zdenerwowania i brak samokontroli. Małym dzieciom należy przypominać o nim, bo mogą w zdenerwowaniu nie zauważyć, że przyszedł czas aby je zastosować. Ćwiczenie składa się z czterech prostych kroków. Warto je spisać i kartkę przypiąć w klasie w widocznym miejscu, bo bywa, że w zdenerwowaniu pamięć nas i dzieci zawodzi.

1. Powiedz sobie: *Zatrzymaj się i rozejrzyj wokół*.
2. Powiedz sobie: *Uspokój się*.
3. Biorąc głęboki wdech przez nos, policz do pięciu, przytrzymaj powietrze, licząc do dwóch, a następnie wypuść je przez usta, ponownie licząc do pięciu.
4. Powtarzaj te czynności, aż poczujesz spokój.

Ćwiczenie jest tak proste, że wydaje się banalne, ale dla wyciszenia i odzyskania równowagi wewnętrznej niezwykle ważne jest świadome, głębokie, przeponowe oddychanie.

Słuchanie uspokajającej muzyki

W niespokojnym miejscu, podczas wykonywania pośpiesznych zajęć warto zatrzymać się, aby poświęcić należytą uwagę wykonywanym czynnościom. Dźwięki spokojnej muzyki mogą zmienić odbiór danej chwili. Można uczynić z muzyki tło działań lub (przyniesie to jeszcze lepsze efekty) zastosować trzyminutową przerwę na muzykę. Przerwy takie należy robić zawsze, kiedy zauważamy narastające napięcie, np. po sprawdzianie. Wiadomym jest, że słuchanie muzyki uspokaja-

jącej ma wpływ na zmniejszenie częstotliwości oddychania, spowolnienie tętna oraz zmianę nastroju emocjonalnego i zmniejszenie napięcia.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Dzieci wygodnie siadają na piętach, a nauczyciel szeptem kieruje ich uwagę na części ciała: stopy, nogi, ramiona, a także na spokojny równomierny oddech. Dzieci zamykają oczy i pogrążają się w ciszy.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Wszystkie dzieci ustawiają się na okręgu, nauczyciel stoi z boku i każdemu z nich kolejno podaje: szklankę z wodą, zapaloną świeczkę, łyżeczkę z piłeczką, książkę na głowę itp. Dzieci powoli, spokojnie, z ogromną troską o swoje akcesoria przesuwają się po okręgu. Mogą zrobić kilka okrążeń. Następnie kolejno oddają nauczycielowi swoje przybory i żegnając się, wychodzą z klasy.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Dzieci siedzą na krzesłach przy swoich stolikach z głowami położonymi na rękach. Nauczyciel stoi przy drzwiach i szeptem wywołuje kolejno imiona dzieci. Te wstają cichutko i dosuwają bezszelestnie krzesło do ławki, biorą swoją torbę, podchodzą do nauczyciela, który podaje im rękę i się z nimi żegna. Czas trwania ćwiczeń z zakresu ciszy jest uzależniony od nauczyciela. Ćwiczenia ciszy powinny kończyć każdy dzień. Dzieci bardzo lubią te ćwiczenia – bo lubią ciszę!

Obserwacje świata zewnętrznego

Aby dzieci zdały sobie sprawę ze szczegółów otoczenia, w którym się znajdują stosowałam często tzw. „chwile zachwytu”, wychodząc z dziećmi na dwór, prosiłam o wybranie sobie jakiegoś elementu otoczenia i zastanowienie się co je w nim zachwyca, zadziwia. Może to być ławeczka, budynek, a także znaleziony listek czy kamyk. Ważne, aby nauczyć dzieci „patrzeć” na otaczający świat wszystkimi zmysłami. Podpowiadamy więc, że warto zamknąć oczy i dotykać, powąchać, przyjrzeć się kolorom w słońcu i w cieniu. Na zakończenie prosiłam o zrobienie w wyobraźni fotografii obserwowanego elementu, a w sali – namalowanie go. Dzieci, po ćwiczeniu dostrzegały w obiektach znacznie więcej szczegółów, znacznie staranniej i uważniej podchodziły do wykonywania pracy plastycznej.

Rytuał wspólnego czytania

Mimo że dzieci już potrafią samodzielnie czytać, wspólne czytanie daje okazję do refleksji, wyciszenia i pobudzenia wyobraźni. Warto przypomnieć, że dzieci uwielbiają wielokrotnie czytać te same opowiadania. Za każdym razem kiedy powtarzamy tę czynność, pomagamy wzmocnić przepływ impulsów nerwowych w mózgu uaktywniających nasze wspomnienia i wyobraźnię.

Metoda Marii Montessori

Opracowała: mgr Maria Żółtak

Opis innowacji pedagogicznej, która dotyczy zmian w organizacji procesu dydaktycznego poprzez włączenie elementów metody Marii Montessori

Okres wczesnoszkolny wiąże się z pierwszymi sukcesami i porażkami, które mają wpływ na dalszy rozwój dziecka.

Nabywanie kompetencji edukacyjnych i społecznych gwarantuje dobre przygotowanie do dalszych etapów edukacyjnych. To tutaj, w szkole, dziecko dowiaduje się, co jest dobre, a co złe, dochodzi też do konfrontacji dziecka z jego możliwościami.

Co mają robić dzieci i ich rodzice, którzy zdecydowanie gorzej radzą sobie w szkolnej rzeczywistości?

Chcąc im pomóc, a także wychodząc naprzeciw wyzwaniom współczesnego świata, należy poszukiwać takich rozwiązań pedagogicznych, które są już sprawdzone w świecie i gwarantują sukces dziecku.

Innowacyjne wsparcie procesu terapeutyczno-pedagogicznego jest adresowane do uczniów o specyficznych potrzebach edukacyjnych. Do tej grupy zaliczane są m.in. dzieci z lekką i umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną, dzieci z autyzmem, nadpobudliwością, którym najczęściej dodatkowo towarzyszą sprzężenia jak chociażby niedowład kończyn.

Jest więc rzeczą oczywistą, że nauczyciele i rodzice szukają alternatywnych metod, które będą stanowić dodatkowe wsparcie dla ich podopiecznych. Chodzi o tworzenie specjalnych – lepszych, efektywniejszych warunków do nabywania kompetencji przez ww. grupy dzieci. Już samo pojęcie innowacja obliguje szkołę do tworzenia czegoś nowego, lepszego w istniejących warunkach, co ma poprawić jakość.

Propozycją zmierzającą do poprawy efektywności i jakości pracy z dzieckiem o specyficznych potrzebach jest metoda Marii Montessori.

Wykorzystanie jej elementów w procesie edukacyjno-terapeutycznym daje gwarancję nie tylko zwiększenia efektywności, ale nade wszystko zapewnia samodzielny udział każdego ucznia w procesie zdobywania umiejętności i odkrywania świata.

Ponieważ sama metoda daje możliwości wprowadzenia zmian w procesie edukacyjnym poprzez zmianę organizacji warunków pracy ucznia, a także metodykę pracy z materiałem Montessori. Warto jest ją wykorzystać również w procesie terapeutyczno-rehabilitacyjnym uczniów z niepełnościami.

Celem innowacji pedagogicznej z wykorzystaniem elementów metody jest dostosowanie treści pedagogiki Marii Montessori do współczesnych warunków i wymogów wychowania wczesnoszkolnego zawartych w podstawie programowej.

Chodzi również o integrację treści montessoriańskich z innymi, ale ważnymi w aspekcie edukacji i wychowania, jak np. aktywność ruchowa, swoboda w działaniu, integracja, wolność wyboru.

Niewątpliwymi zaletami realizacji metody Montessori w klasach integracyjnych są współdziałanie dzieci o różnych możliwościach, wzajemne uczenie się od siebie, rozwijanie niezależności na zasadzie wolności, a co najważniejsze rozwijanie empatii, zrozumienia i szacunku dla innych.

To, że w grupie są dzieci o różnych możliwościach, stwarza szansę na kreowanie społecznie właściwych postaw. Nie chodzi tutaj o współczucie, ale współistnienie razem. Prawdą bowiem jest, że każdy otrzymuje coś od każdego.

Organizacja procesu dydaktycznego u Montessori pozwala każdej jednostce na indywidualny rozwój.

Dlaczego ta innowacja jest zasadna w tej klasie, szkole, proszę wpisać uzasadnienie w oparciu o ewaluację i diagnozę potrzeb edukacyjnych swojej szkoły

.....

.....

.....

Ogólne informacje:

1. Innowacja dotyczy zmiany form pracy i organizacji dnia
2. Innowacja przygotowana jest dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi klas
(proszę wpisać kogo konkretnie dotyczy np.: I – III klasa edukacji wczesnoszkolnej klas integracyjnych)
3. Innowacja przeznaczona jest do realizacji w trzyletnim cyklu nauczania zintegrowanego równoległe z
(proszę wpisać tytuł, autora, wydawnictwo, datę dopuszczenia programu przez dyrektora)
4. Innowacja gwarantuje realizację treści zawartych w podstawie programowej.

Cele innowacji:

- Uczniowie będą na podstawie materiałów M. Montessori doskonalili „wdzięk i grzeczność”, będą uczyli się troszczyć o siebie i środowisko, jak również doskonalili swoją uwagę, koncentrację, pamięć, kojarzenie, porównywanie i wnioskowanie, co zdecydowanie pozwoli im lepiej funkcjonować w zespole klasowym.
- Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez prezentację umiejętności, nabytych na zajęciach pozalekcyjnych, w trakcie lekcji będą wzmacniać swoją samoocenę

Formy innowacji:

W ramach wybranych zajęć pozalekcyjnych na podstawie materiałów Montessori i w myśl jej reguł uczniowie będą nabywali pierwsze umiejętności w pracy z materiałem Montessori.

W zintegrowanej jednostce metodycznej zajęcia wstępne mogą być realizowane metodą Montessori dla całego zespołu klasowego. To w tej części zajęć wszyscy uczniowie będą pozyskiwali normy grzecznościowe, rozwijali i doskonalili zmysły, które są potrzebne do poznawania świata.

Opisywana innowacja dotyczy organizacji dnia – wybrane ogniwo jednostki metodycznej realizowane będzie metodą Marii Montessori – a także ma aspekt metodyczny, co związane jest ze specyfiką pracy – sposobem postępowania z materiałem montessoriańskim.

Pięć grup materiałów: z zakresów: praktycznego dnia, sensorycznego, do mowy, do matematyki i do edukacji o wszechświecie, wprowadza się w sposób charakterystyczny dla tej metody.

Umiejętności uczniów będą wynikiem wprowadzenia ww. elementów innowacji, a więc zmiany organizacji dnia i metod pracy z materiałem.

Maria Montessori twierdziła, że świat dziecka musi być uporządkowany i estetyczny. Dlatego każdy dzień ma mieć określoną strukturę i składać się z powtarzalnych rytuałów, a zadaniem nauczyciela jest wspieranie rozwoju każdego dziecka poprzez tworzenie warunków do samorozwoju w wolności.

Podsumowanie:

- Zasady pracy z materiałem Montessori dziecko poznaje na zajęciach pozalekcyjnych.
- Prezentuje swoje umiejętności w grupie klasowej w ramach zajęć zintegrowanych.
- Pierwszą grupę materiału, którą poznaje uczeń stanowią materiały z samoobsługi i sensoryczne.
- Umiejętności, które zdobył, ułatwiają mu nabywanie kolejnych kompetencji.
- Rozwój zmysłów pozwala na lepsze poznanie środowiska.
- Wdzięk i grzeczność pozwalają na dobre funkcjonowanie w grupie rówieśniczej poprzez przyswojenie norm grzecznościowych.
- Praca z materiałem doskonali jego uwagę, pamięć, a także podnosi koncentrację na zadaniu.
- Zdecydowanie szybciej porównuje i selekcjonuje poprzez dobieranie par kolorów, smaków, faktur itd.
- Jego umiejętności prezentowane w klasie podnoszą jego ocenę.
- Dziecko ma możliwości być „nauczycielem” – uczyć innych tego, co samo już poznało.
- Praca z materiałem Montessori pozwoli dziecku na oderwanie się od konkretnego i łatwiejsze przejście do myślenia abstrakcyjnego.

Program indywidualny z uwzględnieniem innowacji

**Propozycja przykładowego zindywidualizowanego programu (planu)
edukacyjno-wychowawczego dla klasy ...
na rok szkolny.....**

1. cele edukacyjne (ogólne)
z podstawy programowej
2. cele terapeutyczne
dla uczniów z niepełnosprawnościami

Treści nauczania	Czas realizacji	Integralny ośrodek tematyczny	Temat ośrodka, (bloku, kręgu) dziennego	Rodzaj edukacji	Umiejętności (kompetencje)	Umiejętności (uczniowie z niepełnosprawnościami)			Zastosowane elementy metody	Ewaluacja	Uwagi
						Imię ucznia	Imię ucznia	Imię ucznia			

Na podstawie: Aleksandra Tomkiewicz-Bętkowska, Alicja Kształ, *ABC pedagoga specjalnego*. Wydawnictwo Impuls, Kraków 2009

Ewaluacja

.....

.....

.....

Opisać, w jaki sposób będą badane efekty innowacji – najlepiej robić badanie na wstępie i na zakończenie.

Zgłoszenie do Kuratorium Innowacji

Innowację pedagogiczną zgłasza się do Kuratorium Oświaty. Każde kuratorium ma osobny druk zgłoszenia, jednak informacje tam zawarte wynikają z rozporządzenia MENiS w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki i muszą być podobne.

W załączeniu dodajemy przykładowy, wypełniony częściowo druk zgłoszenia innowacji do Kuratorium we Wrocławiu.

KARTA ZGŁOSZENIA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ – ROK SZKOLNY 2006/2007

Kuratorium Oświaty we Wrocławiu

I. INFORMACJE O SZKOLE/PLACÓWCE
Nazwa szkoły/placówki: Gmina: Powiat: Adres: Telefon: W przypadku <u>Zespołu Szkół</u> typ szkoły/placówki w której będzie wprowadzana innowacja pedagogiczna:
II. ZAKRES ORGANIZACYJNY INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ
Tytuł/nazwa innowacji pedagogicznej: Innowacyjne wsparcie procesu terapeutyczno-dydaktycznego dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych z wykorzystaniem elementów metody Marii Montessori
Autor innowacji: <i>zespół nauczycieli biorących udział w programie (wymienić nazwiska nauczycieli)</i>
Rodzaj innowacji: organizacyjna, metodyczna.
Zakres innowacji , w tym informacja na temat: <i>– Kto zostanie objęty innowacją – klasa, grupa uczniów – docelowo I etap edukacyjny. – Jakich zajęć edukacyjnych dotyczy innowacja: pozalekcyjnych np. kompensacyjno-wychowawcze, eliminowanie zaburzeń, zintegrowane.</i>
Obszar tematyczny innowacji: Punktem wyjścia wykorzystania metody Marii Montessori w procesie terapeutyczno-dydaktycznym jest dziecko o specyficznych potrzebach edukacyjnych. Uporządkowany charakter metody, określona struktura, niezawodne rytuały, a także otoczenie zwane środowiskiem, które jest uporządkowane, logiczne i estetyczne, umożliwiają dziecku poszukiwanie i rozwijanie swojego potencjału. Mądre podążanie za dzieckiem w jego rozwoju stwarza warunki do rozwijania samodzielnego myślenia. Metoda daje gwarancję indywidualnego rozwoju w grupie, która sprzyja pełnej socjalizacji. Program innowacji oparty jest na podstawie programowej, co daje gwarancję jej realizacji.

Zadaniem innowacji jest stworzenie lepszych warunków do:

- I. rozwijania predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka,
- II. realizowania programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwości uczenia się.

Ww. zadania realizowane będą poprzez:

rozwijanie i doskonalenie uwagi, koncentracji, pamięci, wnioskowania i porównywania, działanie w izolacji,

- wspieranie samodzielnego odkrywania,
- stymulacji funkcji percepcyjno-motorycznych,
- przywracanie prawidłowej oceny siebie i innych.

Chcąc zrealizować zadania innowacji i osiągnąć cele, należy wybrać takie kompetencje, które u uczniów (w wyniku diagnozy) okazały się nieco niższe np.: (na bazie podstawy programowej)

- nie współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej, nie przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej,
- nie obdarza uwagą dzieci i dorosłych, nie słucha ich wypowiedzi, nie chce zrozumieć, co przekazują, nie komunikuje w jasny sposób swoich spostrzeżeń, potrzeb, odczuć,
- nie rozumie sensu kodowania oraz dekodowania informacji, nie odczytuje uproszczonych rysunków, piktogramów, znaków informacyjnych,
- nie potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami,
- nie klasyfikuje obiektów (zbiorów),
- nie utrzymuje porządku wokół siebie.

Uwaga:

Ww. kompetencje są tylko propozycją do wprowadzenia, jest ich za dużo do realizacji, należy więc wybrać, co najwyżej 2 adekwatnie do potrzeb swoich uczniów, wówczas realizacja programu będzie realna.

Czas realizacji innowacji od września 2011 do czerwca 2012.

II. ZAKRES MERYTORYCZNY INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ

Źródło działań innowacyjnych, w tym np. wyniki diagnozy poprzedzającej wprowadzenie innowacji:

Jakie wybrane wnioski ze szkolnych ewaluacji efektów kształcenia dają podstawę do wprowadzenia zaplanowanych zmian organizacyjnych procesu terapeutyczno-edukacyjnego uwzględniającego metodę Marii Montessori.

+ musi tu być zbieżność z kompetencjami w punkcie – opis tematyczny innowacji.

Założmy, że w wyniku diagnozy, obserwacji, ewaluacji wewnątrzszkolnej okazało się, że Państwa uczniowie muszą usprawnić dwie z ww. kompetencji np.

I. Nie obdarza uwagą dzieci i dorosłych, nie słucha ich wypowiedzi, nie chce zrozumieć, co przekazują, nie komunikuje w jasny sposób swoich spostrzeżeń, potrzeb i odczuć.

II. Nie utrzymuje porządku wokół siebie.

Wówczas opis nowatorskich rozwiązań organizacyjnych będzie następujący:

Opis nowatorskich rozwiązań organizacyjnych.

Cel innowacji:

Celem jest wspieranie rozwoju dziecka ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Wykorzystanie metody Marii Montessori pozwoli uczniom łatwiej i szybciej nabyć umiejętności słuchania i wypowiedzania się poprzez poprawienie uwagi, koncentracji, pamięci i wnioskowania z uwzględnieniem jego indywidualnych możliwości i tempa rozwoju.

Zasady pracy z materiałem Montessori, a także organizacja środowiska klasowego stworzą warunki do przestrzegania ładu i porządku wokół siebie. Wyznacznikiem realizacji tego zadania jest dobro grupy, w której w imię socjalizacji uczeń zawsze chętnie się podporządkowuje. Zasady pracy z materiałem gwarantują szybsze nabywanie kompetencji – wyposażając dziecko dodatkowo w takie umiejętności jak, porównywanie i klasyfikowanie.

Aby innowacja osiągnęła swój cel i była skuteczna, musi być zachowana diada pedagogiczna czyli współdziałanie dziecko – dorosły, czyli współpraca również nauczycieli i rodziców.

Włączenie rodziców w proces terapeutyczno-edukacyjny pozwala zrozumieć im przyczyny i trudności wynikające z zaburzeń, ale też ujednoczyć wymagania, metody i formy pracy z dzieckiem.

Chcąc osiągnąć założone cele, należy kierować się zasadami:

- indywidualizacji pracy,
- małych kroczków,
- stopniowania trudności,
- dostosowania ćwiczeń podnoszących wydajność dziecka,
- mobilizowania i pobudzania dziecka,
- akceptacji,
- samokontroli,
- terapii pedagogicznej.

Uszczegółowione kompetencje to (spodziewane efekty):

- umiejętność słuchania,
- umiejętność wypowiedzania się,
- poprawienie uwagi i koncentracji,
- udoskonalenie pamięci i wnioskowania,
- przestrzeganie ładu i porządku wokół siebie
- porównywanie, klasyfikowanie.

Sposób prowadzenia ewaluacji działań innowacyjnych:

Ewaluacja może przyjąć formę obserwacji, w której stopień kluczowych umiejętności będzie nazywany na tygodniowych kartach obserwacji założonej dla każdego ucznia np:

1. kompetencja: przestrzega ładu i porządku wokół siebie,

a. nie zawsze,

b. tylko pod wpływem nauczyciela,

c. zawsze.

Po kilku miesiącach będzie już wiadomo, czy uczeń nabył daną kompetencję.

Na jednej karcie obserwacji mogą być wymienione wszystkie kompetencje, w ten sposób będziemy wiedzieli, z którą dziecko radzi sobie lepiej i szybciej, a które wymagają dodatkowego wsparcia, poprzez zmianę warunków pracy.

KOSZT INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ I ŹRÓDŁA JEJ FINANSOWANIA			
Czy wdrożenie innowacji pedagogicznej: (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)		TAK	
• Wymaga dodatkowego finansowania.			
• Nie wymaga nakładu dodatkowych środków finansowych.			
Jeżeli wdrożenie innowacji pedagogicznej wymaga pozyskania dodatkowych środków, to jakie jest ich źródło:			
PROCEDURA ZATWIERDZENIA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ			
Spełnienie wymagań §4 rozporządzenia MENiS z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej przez publiczne szkoły i placówki, w tym:			
Uzyskanie: (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)	TAK	NIE	
• Zgody nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji pedagogicznej.			
• Opinii rady szkoły/rady pedagogicznej w sprawie planowanej innowacji pedagogicznej.			
• Pisemnej zgody autora lub zespołu autorskiego innowacji na prowadzenie innowacji pedagogicznej w szkole.			
• Podjęcie uchwały rady pedagogicznej w sprawie zatwierdzenia innowacji pedagogicznej. • Data podjęcia uchwały rady pedagogicznej	TAK	NIE	
• Czy zgodnie z §2 ust. 3 rozporządzenia w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej (...), rada pedagogiczna uzyskała pisemną zgodę organu prowadzącego szkołę/placówkę na finansowanie planowanych działań innowacyjnych.	TAK	NIE	nie dotyczy

Data

Autor innowacji

Dyrektor szkoły

.....

.....

.....

Wymagane załączniki:

1. Egzemplarz innowacji pedagogicznej.
2. Zgoda nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji pedagogicznej.
3. Treść opinii rady szkoły/pedagogicznej, dotycząca planowanej innowacji pedagogicznej.
4. Zgoda autora lub zespołu autorskiego na wprowadzenie innowacji pedagogicznej w szkole.
5. Akt uchwały rady pedagogicznej w sprawie wprowadzenia innowacji pedagogicznej w szkole.
6. Pisemna zgoda organu prowadzącego na finansowanie planowanych działań innowacyjnych.

Legenda:

Kolor czarny – treści konieczne, nie podlegające modyfikacji

Kolor czerwony – informacje wymagające uzupełnienia

Kolor zielony – propozycje, z których można skorzystać

LITERATURA

- Bednarczuk B., *Dziecko w klasie Montessori – odniesienia teoretyczne i praktyczne*, wyd. Lublin 2007.
- Bogdanowicz M., *Integracja percepcyjno motoryczna: teoria – diagnoza – terapia*. Warszawa 1997.
- Cermak S., *Rozumiejąc integrację sensoryczną. Znaczące kategorie integracji sensorycznej i związane z nimi rozważania*. Biuletyn SI Nr 1, 2003.
- Covington M., Teel Karen, *Motywacja do nauki*, Gdańsk 2004.
- Czekalska R, Gaj A, Lauba B, Matczak J, Piecusiak A, Sosnowska J., *Odkryjmy Montessori raz jeszcze...*, Kraków 2009.
- Dykcik W. red. *Pedagogika specjalna*, Poznań 2001.
- Faber A, Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci mówiły*, Poznań 2010.
- Frick S.M.; Lawton-Shirley N., *Trening integracji słuchowej z perspektywy integracji sensorycznej*.
- Górska T., Grabowska A. Zagrodzka J., *Mózg a zachowanie*, Warszawa 1997.
- Grabowska A., Budohowska W., *Procesy Percepcji*, Warszawa 1995.
- Guz S. red., *Metoda Marii Montessori historia i współczesność – materiały z międzynarodowej konferencji*, Lublin 1994.
- Hannaford C., *Profil dominujący*, Warszawa 2003.
- Kwieciński Z, Śliwierski B., *Pedagogika*, Warszawa 2006.
- Maas V. F., *Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do Teorii Integracji Sensorycznej*, Warszawa 1998.
- Matyja M., Domagalska M., *Podstawy usprawniania neurorozwojowego wg Berty i Karela Bobathów*, Katowice 1997.
- Miksza M., *Zrozumieć Montessori*, Kraków 1998.
- Miosga L., *Pomóż mi być*, Kraków 2005.
- Montessori M., *Domy dziecięce*, Warszawa 1996.
- Linksman R., *W jaki sposób szybko się uczyć*, Warszawa 2001.
- Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa 2007.
- Prekop I, Schweitzer Ch., *Niespokojne dzieci*. Poznań 1997
- Przyrowski Z., *Podstawy Diagnostyki i Terapii Integracji Sensorycznej*. w: *Podstawy diagnostyki i rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej* pod red. prof. Czesława Szmigła, Kraków 2001.
- Skjöld Wennström K., Bröderman Smeds M., *Pedagogika Montessori w przedszkolu i w szkole*, Kraków 2009.
- Steenberg U., *Pedagogika Marii Montessori w przedszkolu*, Kielce 2003.
- Strykowski W., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.
- Strealu J., *Psychologia. Podręcznik akademicki*, Gdańsk 2001.
- Zimbardo Ph., *Psychologia i życie*, Warszawa 1999.